

Přehled nejdůležitějších dat

Přerovských

průmyslových závodů

v

letech 1852 – 1965

Zpracoval Jiří Rosmus

Použité zdroje :

Gustav Vožda – tradice strojírenství I a II r 1967 a 1971
Sborníky SOkA Přerov
Adresáře Přerova f. Bayer

Upozornění

Chtěl bych touto cestou upozornit případné čtenáře následujících textů, že text jsem zpracoval pomocí skeneru jako nevidomý pro vlastní potřebu a další nevidomé zajímavící se o tuto oblast. Proto prosím omluvte případné překlepy a rozdělovací znaménka v řádku, záměnu písmen jako z na s a chyb u některých jmen , originál byl v jiném formátu než je současný proto také případné odvolávky na číslo stránky neodpovídá skutečnosti. Kontrolu neskenovaného textu provádím pouze pomocí hlasového výstupu v počítači .

.

Jiří Rosmus
www.rosmus.cz

O B S A H

01	Heinik Vincent - Heinik a dědici	04
02	Zier Kryštof	08
03	Fieder Hugo	09
04	Nohejl Václav	09
05	Doležal a spol.	10
06	Kokora a Waldmann – Kokora Eduard a spol.- Kokora	11
07	Krátký Jakub	16
08	Füssel Ludvík	18
09	Vítěz – Sofka	19
10	Vítěz Jan	19
11	Kočí Josef	21
12	Brázda Osvald	22
13	Vitoušek Vilém	23
14	Lešnovský Jan	25
15	Macharáček Alois	25
16	Zezula Eduard	26
17	Sprušil – Beňa	26
18	Niesl - Zbožínek	27
19	Moravoslezká – Moravoslezká Martínek – Calábek	27
20	Leder Antonín	29
21	Kulková Arnoštka	31
22	Agrostroj	33
23	Hendrich Miroslav	35
24	Sýkora Kliment	35
25	Železárna Archimedes	36
26	Blahut Karel	36
27	Belka	38
28	Daněk – Vlkoš	39
29	Gottwaldovy závody	40
30	Přerovské strojírny	41
31	Kreramostroj	42

VÝZNAMNĚJŠÍ ŘEMESLNÍCI KOVOVÝROBCI LET 1850—1965

Grégra Jiří	48	Mende Josef	48	Pleus Vilém	48
Vraštil Emanuel	48	Friedrich Arnold	48	Granát Emanuel ...	49
Grégr Arnošt	49	Horáček František	49	Kliment Josef	49
Lichnovský Josef	50	Slezák Čeněk	50	Zlámal František ..	50

Vondrák František	50	Komínek Rudolf	50	Bubeník Jindřich ...	51
Moš Vilém	51	Hendrychové — modeláři .	52	„ V a h a "	52
Monteferro	53	Kuálka Arnošt (Ernst)	53	Červenka- Heil	54

HEINIK Vincenc

- 1851** - 19. XII. 1851 se konala dražba domu čp. 72, bývalé městské školy vyhořelé v roce 1831; v r. 1851 byl to již měšťanský dům v nynější Blahoslavově ulici. Dům získal Vincenc Heinik z rakouského Slezska (nar. v Lukavci u Fulneku v r. 1818, zemřel v r. 1884 v Přerově), který později vkládá zápis nemovitosti v ceně 2605 zl.¹
- 1852** - V. Heinik ve společnosti s mosazníkem Josefem Mende založili menší mědikovectví v domě čp. 72, kam vedl vchod z Jateční ulice.
- 1855** - Po Mendově smrti (17. 2. 1855) stává se V. Heinik samostatným majitelem provozu.
- 1859** - Zaměstnával 30 dělníků, někdy i více. V dílně se zpracovalo ročně 220 centů mědi, 150 q mosazi, 100 q kovaného železa, 120 q litého železa a 30 q plechu, výroba nabyla továrního charakteru (Einfach Fabrik).
- 1863** - Staví obytný dům čp. 692 v trati Opletá (dnes Škodová ul.) a provozní dílny nové továrny. V r. 1864 prodává čp. 72 za 10.000 zl. a nakupuje další pozemky kolem nového objektu v rozloze 1176 sáhů (parcela č. 172). V r. 1863 zapisuje podnik ve firemním rejstříku OŽK (22. 9. 1863) jako továrnu na měděné a kovové zboží. Po roce 1863 rozšiřuje produkci zejména na výrobu cukrovarnických strojů, když už předtím, v r. 1859, vybavoval přístroji Skenův cukrovar. Běžná byla výroba kotlů, mosazných a měděných přístrojů pro různé účely, mj. i pro vinopalny ve Slezsku a v Čechách.
- 1872** - Zahájen provoz v nově zřízené prádelně konopí v čp. 762. Za dva roky je hlášena OŽK jako „Betriebe der mechanischen Seilerfabrikation“, v r. 1875 pak jako „Seilerwarenfabrik“. Později se závod rozrostl tak, že v některých obdobích tvořil více než rovnocennou polovici firmy Heinik. Např. v r. 1915 měl 250, v r. 1931 dokonce 300 zaměstnanců při kapacitě parních pohonných sil 500 HP. Vyváželo se hlavně do Anglie a na Balkán.
- 1874** - Vincenc Heinik vstupuje do společnosti s inženýrem Richardem Končelíkem, manželem jeho dcery. Název „Vinc. Heinik & Comp.“ pro obě továrny (zum Betriebe der Mechanischen Seiler und Metallwarenfabrikation in Prerau).
- 1875** - Obě továrny se rozdělují na samostatné. Do prádelny je jmenován prokurista, továrnu na výrobu kovů vedli oba majitelé dále sami.
- 1883** - Majitelem nemovitostí fy Heinik se stává na základě kupní smlouvy z 13. 11. 1883 Heinikova dcera Adolfina Končelíková: parc. č. 586, 587, 588/1, 589, 590 a 4462, 4463/1, 4464/1.
- 1884** - Po smrti Heinikově (21. 6. 1884) dědí Končelíková veškerý majetek v celkové hodnotě 125.510 zl. 76 kr. Z toho byla budova čp. 692 se zahradou a továrnou na kovové zboží s přílehlými budovami oceněna na 20.000 zl. Dům čp. 762 s prádelnou konopí, parními stroji, skladištěm a vedlejšími budovami byl ohodnoceni 53.560 zlatými. Strojní zařízení v obou továrnách dědila v hodnotě 14.455 zl., zboží a surovin za 35.211 zl.

Pro oba závody byli zapsáni jako prokuristé Richard Koncelik a Josef Röhrich, syn továrníka v Králové Dvoře v Čechách, oba však jen na dobu jednoho roku.

1896 - Od r. 1885 byl prokuristou Franz Schina, od 3. 7. 1896 Eduard Seidl (do r. 1906)

1899 - Pravděpodobně v tomto roce přicházejí do Přerova Angličané *Hans Hamllton Benn* z Londýna (nar. 9. 12. 1865, Cork v Irsku) a *Arthur Newman Dare* z města Mortlake (nar. 30. 10. 1875 v Mortlake), oba inženýři. Jejich nástupem u fy Heinik se zahajuje nový výrobní program, pro jehož uskutečnění podniká majitelka v r. 1899 první adaptace továrny i přístavbu skladišť.

1900 - Po r. 1900 začíná u fy Heinik výroba třecích spojek „Benn“. Mědikovectví a další výroba z kovu se však zatím neruší.
V r. 1900 byli v továrně na měděné a kovové výrobky 4 úředníci, v prádelně 5 úředníků a 2 mistři.

1901 - Dosavadní firma „Kupfer und Metallwarenfabrik des V. Heinik“ přeměněna znovu na Veřejnou společnost s názvem

HEINIKS ERBEN & Co

(Henrikovi dědici, též Heinika dědici). K majitelce továren Končelíkové přistupují do nové firmy jako společníci oba Angličané."

1905 - Poprvé se označuje objekt s výrobou kovového zboží jako strojárna. V r. 1905 v ní pracovalo 50 dělníků.

1907 - Firma v této době vykazuje tři části:

1. továrnu na měděné a kovové výrobky [4 úředníci, tj. správce, korespondent, úředník a kreslič),
2. mechanickou továrnu na výrobky provaznické (prádelna konopí) (8 úředníků),
3. strojárnu Heinika dědici a spol. (9 úředníků, z toho blíže určen jen skladník a dílovedoucí).

V r. 1907 Končelíková kupuje pozemky k vystavění vily v Čekyni, pozdějšího sídla všech společníků.¹⁷

1908 - Fa Heinik dosahuje povolení k přístavbě továrny. V rozmezí let 1908-1910 byla vybudována nová slévárna a rozšířena strojárna, obojí pro speciální výrobu transmisí. Zanikla továrna na měděné a kovové zboží.

1914 - Před vypuknutím I. světové války fa vyvážela do Anglie, Německa, Švýcarska, Belgie, Itálie, Ruska, Španělska a Rumunska a jak svědčí zbytky zachované korespondence se zákazníky, odebíraly spojky i transmise podniky nejrůznějšího druhu. Jen namátkou uvádíme: strojárna v Terstu 1908, výrobní oleje Budapešť 1904, pumpy a stříkačky Vídeň 1910, elektromotory Praha 1908, železárny Hamburk 1908, strojovna Torino 1908, strojárna Bělá 1910, automobilka Salzburg 1914, chemička Budapešť 1903, textilka v Rozsahegy Tonogyár 1904 atd.

Z domácích odběratelů sledujeme heinikovské dodávky v širokém okruhu na území Čech a Moravy: kloboučnictví Nový Jičín 1910, Juta a lněný průmysl Dvůr Králové

1910, cukrovar Kvasice 1904, čokoládovna Holešov 1908, textilka Brno 1914, továrna na cívky Janovice 1908, chemička Kralupy 1901, doly Vítkovice 1906, strojírna Chrudim 190, azbestárna Praha 1913, barvírna Brno 1910 a jiné. Mezi mnoha firmami nalézáme 1 přerovské odběratele: odbornou školu strojnickou 1902, a továrnu na vozy J. Weigl 1900, nejstaršího zjištěného zákazníka na tento druh zboží.

1915 - Závod disponoval s 200 HP parní pohonné síly a 80 HP parní pohonné síly a 80 HP elektrické pohonné síly.

1916 - Výnosem ministerstva obchodu z 11. 12. 1916 byla dána podniku Heiniks Erben & Co vnučená správa. Správcem jmenován Jan Vítěz a výnosem z téhož dne jmenuje se ředitelem Paul Thomke. Důvodem byla anglická národnost spolujednatelů v době válečných událostí. Rokem 1918 tento důvod pominul, takže firma v r. 1919 a 1920 žádá o výmaz vnučené správy.²¹

1919 - Firma Heinik poprvé za dobu své existence začíná užívat 1 názvu přeloženého do češtiny: „*Heinika dědici i spol.*“ Převažující německý ráz firmy až do r. 1945 nezmizel.

HEINIKA DĚDICI

1919 — Od r. 1919 užívá firma vedle německého názvu i české znění „Heinika dědici a spol.“

1920 — Závod vlastnil následující provozní objekty:

stará modelárna (63 m²)

slévárna (845 m²)

strojírna a kovárna (895 m²)

pomocné budovy a skladiště spojek (118 m²)

skladiště transmisních částí (68 m²)

skladiště modelů (90 m²)

skladiště dřeva (210 m²)

skladiště slévárenského zařízení (210 m²)

celkem 2299 m². Hlavní sklad byl umístěn ve správní budově.

1921 - Majitelé firmy přijímají do společnosti Heinika dědici & Co. Nově vstupující účastníky, své rodinné příslušníky: pí Mary Johannu Dareovou, manželku továrníka v Čekyni, pí Camíllu Henriettu Bennovou, manželku továrníka v Lyntonu v Anglii a pí Adolfínu Rylandovou, manželku advokáta, tč. ve Windsoru v Anglii.

Pro přehled stručná rekapitulace rodinných vztahů společníků fy Heinik:

Dcera Vincence Heinika, Adolfína Končelíková (Končelík brzy opustil rodinu a žil jako zpěvák v Olomouci) měla 3 dcery. Camilla se provdala za H. H. Benna, Mary za A. N. Darea a třetí Adolfína za advokáta Rylanda do Windsoru. — Manželé Bennovi měli 2 dcery, Dareovi 1 dceru, Margaret, která žije v Anglii jako Perkinsová. Z výše jmenovaných společníků zemřeli již: v r. 1937 Camilla Bennová, v r. 1943 H. H. Benn, v době II. světové války zemřely v Anglii Adolfína Končelíková (Heinikova dcera) a její dcera Mary Dareová. V r. 1947 zemřel A. N. Dare.

1924 — v továrně pracovalo 250 dělníků, hlavní sortiment výroby byly transmisy, třecí spojky patent Benn a ovíjecí kladky. Kapacita pohonných sil se uvádí u strojírně 100 HP elektromotoru, u prádelny 450 parních HP. V prádelně pracovalo rovněž 250 dělníků.

- v období let 1920—1924 vystaveny další tovární objekty. Především byla rozšířena výrobní plocha slévárny, celkem o 744 m², z toho nejvíc připadlo na slévárnu pro strojní formování. Nové objekty přibýly též k jaderně, přípravně písku a ke skladu železných modelů. Výrobní plocha závodu však nejvíc vzrostla výstavbou mechanických dílen (1724 m²), výdejny nástrojů, meziskladu a kontroly, výstavbou modelárny dřeva, modelárny kovu, truhlárny a skladu modelů, trafostanice, elektrodílny a skladiště modelů nad čistírnou, celkem o plochu 2463 m²
Budova staré modelárny byla stržena a do staré budovy strojírny byl umístěn hlavní sklad.
- Vlivem nových strojních zařízení se výroba značně zvýšila. Zatímco v r. 1921 Závod vyrobil 976 tun výrobků při 170 zaměstnancích, v r. 1928 vyrobilo 258 dělníků 2.164 tun. V přepočtu na 1 dělníka činilo zvýšení 46 %.
- V heinikovských závodech dělnictvo uskutečnilo největší stávkou v dějinách dělnického hnutí na Přerovsku. Trvala od 16. června do 6. srpna 1930 (podrobnosti viz na jiném místě).
- V r. 1931 měla již firma pobočné závody v Německu (Benn-Gesellschaft Freital), v Polsku (Benn-Gesellschaft Kielsko) a později v Rakousku (Benn-Gesellschaft Wien) Konsignační sklady firemních zástupců se nacházely na území ČSR ve Znojmě (prodej svěráků), v Rakovníku (transmisní součástky), v Náchodě, Plzni, Kutné Hoře a Novém Bydžově (rovněž transmisní součástky) a též v Brně.
- Před rokem 1932 pracovalo v továrně na transmisní součástky a spojky 450 zaměstnanců, z toho 57 úředníků, mezi nimi 1 komerční ředitel, 1 technický ředitel a dalších 6 inženýrů. V r. 1933 se stav snížil na 250 zaměstnanců. V prádelně, kde dříve pracovalo přes 300 lidí, v době krize bylo zaměstnáno pouze 170 dělníků při 5 pracovních dnech v týdnu.
- v r. 1933 byla zahájena výroba vodních turbin.
- Firma se zúčastňuje aktivně Středomoravské výstavy v Přerově. Vystavovala mimo svůj hlavní artikl (transmise a třecí spojky) i další výrobky. Odběr transmisí v této době stále slábl, proto majitelé zaměřili výrobní program na stoupající odbyt především převodových skříní, odvalovacích frézek, klínových řemenů a již zmiňovaných vodních turbin, zejména menší velikosti. Vývoz do mnoha zemí byl úspěšný: Švýcarsko, Rakousko, Německo, Francie, Finsko, Belgie, Anglie, Holandsko, Lotyšsko, Srbsko, Polsko, Itálie, Maďarsko. — Pozoruhodný je výčet cukrovarů, vybavovaných firmou Heinik: Chropyně, Kojetín, Němčice, Všetuly, Trnava, Sered, Dobrovice, Velké Šurány, Hradiště, Rohrbach, Oroska, Napajedla atd. (rozsah let 1924—1936).
- probíhal soud, ve kterém se majitelé podniku zodpovídali z nesplnění závazku vůči věřitelům — bankám.
- Za 10 let vlivem hospodářské krize značně klesl celkový obrat. Od r. 1930 do r. 1939 činil 60,215.158 Kč, tedy méně než za kratší období ve dvacátých letech. Počet dělníků rovněž klesl. Průměrný stav v období 1930—1939 byl 173.
- Pravděpodobně v březnu 1939 prchli všichni tři spolujatelé do ciziny. Vypráví se, že peníze ukryli do pneumatik od aula a odjeli.

1940 — Rozhodnutím vrchního zemského soudu v Praze ze dne 11. VII. 1940 byli ustanoveni jako správci (treuhändři) fy Heinik **Hubert Schestag** (Prag, Messegasse 27) ve strojárně a ředitel Neumann v prádelně ve smyslu § 12 nařízení o zacházení s nepřátelským majetkem z 15. I. 1940. Po H. Schestagovi se stal správcem inž. Otmar Siegel (viz též BELKA, 1943).

- I v době okupace, kdy výroba byla zaměřena k válečným účelům, nepřestávala být strojírna a slévárna důležitou odbornou továrnou na transmisy. Firma dále inzerovala: *spojky* BENN, v provozu zapínatelné a vypínatelné, třecí spojky hřídelové i řemenicové, elastické pružné spojky „BIBBY“, *klínové řemeny* pro malé i velké výkony, *převodové skříně* s ozubeným ocelovým soukolím, *měníče* obrátek „BENN“ k plynulému měnění a nastavení počtu obrátek pracovního stroje s rozsahem říditelnosti až 1 : 12 a přenosem síly do 90 HP, malé vodní *turbíny* značky „HEINIK“ jako zdroj pohonu i elektřiny. V podstatě totéž inzeruje v r. 1941

1944 — Za 5 válečných let 1940—1944 bylo dosaženo celkového obratu 48,784.694 K.. Průměrný stav dělnictva v době okupace dosáhl počtu 226,

- 1945** — Usnesením Okresního národního výboru v Přerově z 10. května 1945 o zajištění plynulého chodu závodu byla u Heinika zavedena národní správa ve smyslu programu nové čs. vlády Čechů a Slováků ze dne 5. IV. 1945. Jako důvod se uvádí, že podnik byl dosud veden osobami státně nespolehlivými. Po dohodě se závodní radou byla národní správa jmenována v tomto složení: inž. Fr. Duša — hlavní vedoucí pro oba podniky, Arnošt Kreml — vedoucí strojírní, Karel Ertl — vedoucí prádelny konopí a Josef Černošek — předseda závodní rady za zaměstnance. Poslední z nich byl později odvolán, aby správní orgán dodržoval lichost členů.¹⁵
- Výroba byla zahájena již tři dny po osvobození, avšak přesto rok 1945 znamená podstatný pokles, který je likvidován až v r. 1946 (viz na jiném místě).

1946 — v roce 1946 dosáhl obrat 14,122.000 Kčs, na kterém se podílelo 208 dělníků."

1948 — výměrem ze dne 20. III. 1948 čís. 6448 — IV.a/29-48 zrušuje ONV v Přerově dosavadní národní správu a oznamuje, že ZNV v **Brně jmenoval národními správci *Gottwaldovy závody n. p. Brno a firmu Jutu, továrnu juty a konopí, n. p. Praha.***

- Majelek firmy byl na základě vyhlášky ministerstva průmyslu z 29. VI. 1948 č. 1304 Ú. 1. znárodněn a začleněn do První brněnské a královopolské strojírní Gottwaldových závodů n. p. v Brně.

1950 — viz Keramostroj.

1951 — viz Přerovské strojírní.

ZIER Krištof

1853 - K. Zier, rodilý Bavor, bývalý „mašlnísta“ na železnici, zřídil v Přerově umělecké zámečnictví.

1859 - Předpisuje se mu daň z výdělku pro rok 1859 15,75 zl., což umožňuje označit jeho dílnu za nižší střed mezi ostatními přerovskými řemeslníky. Ale již v tomto roce není pouze zámečníkem, nýbrž „zhotovovatelem mostních vah a stříkaček“ a sestavuje též stroje všeho druhu, např. cukrovarnické.

1864 - 18. 3. 1864 zapisuje se do firemního rejstříku jako výrobce stříkaček a hospodářských strojů.²⁵

1876 - Z rozhodnutí kraj. soudu z 26. 8. 1876 byla fa CH. Zier v Přerově vymazána.

FIEDLER Hugo

- 1843** - Podle Josefa Kramáře (v r. 1859) přišel Fiedler do Přerova v r. 1843 a ihned založil sirobárnu.
- 1845** - 1. října 1845 kupuje dům čp. 591 v dnešní ulici Za mlýnem za 3.000 zl. Téhož roku zřídil škrobárnu. Hodnota objektu činila již v roce 1849 — 8.326,10 zl.
- 1854** - Přikupuje maloměst'anský dům čp. 590 za 2.800 zl.
- 1855** - V r. 1855 sestrojil Fiedler pro svou škrobárnu (sirobárnu) parní stroj jako vlastní patentovaný vynález a později další stroje na zpracování zemědělských plodin (viz text).
- 1864** - Pro četné dluhy tajně utekl do italského Milána. Jeho nemovitosti byly vydraženy 15. dubna 1864.³¹
- 1866** - Objekt Fiedlerovy továrny (čp. 591) kupuje „hospodářská škola“ (Ackerbauschule), dosud sídlící na Šířavě.
- 1867** - Část bývalé Fiedlerovy továrny byla pronajata výrobcí zemědělských strojů V. Nohejlovi (viz tam).

NOHEJL Václav

- 1867** - Hospodářská jednota záhlincká a olomoucká, která ustavila přerovskou hospodářskou školu, postoupila polovici budovy čp. 591 Václavu Nohejlovi, „vyrábiteli strojů hospodářských“. Stojí za po-všimnutí, že v pronájmu stojí v popředí na svou dobu mimořádně progresivní pedagogický záměr, totiž poskytnout žákům rolnické školy příležitost k poznání zemědělských strojů.
- 1869** - Na výstavě v Prostějově upozornil na sebe „velkým strojem mláticím“. Obdržel zde stát. stříbrnou medaili na mláticím stroje a třechku na len.
- 1872** - Až do r. 1872 se Nohejl nazýval „Maschinenschlosser“ — strojní zámečník. 30. prosince 1871 však zakoupil část stavební plochy čp. 591 s příslušejícími budovami a také pozemek č. top. 185 za 6000 zl. a v r. 1872 postavil a zřídil **strojnickou továrnu a slévárnu**. V témž roce zaplatil podle listu výdělkové daně polovinu roční přímé daně 31 zl., což představuje 62 zl., částku, znamenající v maloměstských poměrech větší podnik. 15. listopadu 1872 žádá o zapsání do krajského firemního rejstříku. Teprve v katalogu kroměřížské výstavy 1872 čteme, jaké stroje vyráběl. V Kroměříži vystavuje: 4 různé žentoury, 4 mlátičky, 3 žací stroje, ruční řezačku a stroj na zpracování lnu a konopí.
- 1873** - Na základě vystavené listiny z 29. 4. 1873 poznamenává se u domu čp. 747, což je číslo nové Nohejlovy továrny, postavené na čp. 591, že k němu náleží: strojírna a slévárna s nacházejícími se zde stroji, nástroji, náradím, obzvláště parním strojem, soustruhem na železo, vyrovnávacím soustruhem (Egalisierdrehtbank), dvěma

dřevařskými soustruhy, transmisemi s řemeny a příslušenstvím, parním vrtadlem, kupolní pecí, slévárnou, jeřábem, dvěma ventilátory, všemi modely, železnými formovými truhlíky, svěráky a dmyšci.

1876 - Exekuční dražba Nohejlovy továrny se konala 26. září 1876. V zápise z r. 1877 zjišťujeme jako nové vlastníky spolčníky fy J. Doležal a spol., tj. Josefa Doležela, Eduarda Kokoru a Mořice Waldmanna. Na tomto místě setrvala továrna až do r. 1888 (viz Doležal a spol.).
Avšak fa Nohejl exekuční dražbou nezanikla docela. Nohejl si zařídil novou dílnu u nádraží v místech, kde stály dva neomítnuté přízemní domy čp. 725 a 726, bývalé vojenské pekárny, v té době solné mlýny.

1878 - 6. 5. 1878 bylo V. Nohejlovi po předcházejícím komisionálním řízení povoleno zřízení slévárny a pece v bývalých pekárnách.

1880 - Inzeruje zemědělské stroje nejnovějších soustav: mlátičky ruční i žentourové, žentoury stojaté i ležaté, fukary anglické soustavy, ruční i žentourové sečkovice, šrotovníky atd. Hlavně pak opravy strojů. V záhlaví inzerátu označuje svůj závod za strojnickou dílnu nejstaršího strojníka přerovského, ale jako sídlo uvádí Předměstí .
Krátce po r. 1880 došlo k zániku, dosud zcela neobjasněnému. Firma Nohejl byla vymazána z rejstříku krajského soudu teprve 5. 9. 1890 a pokutována 10 zlatými pro opomenutí výmazu.

DOLEŽEL A SPOL.

1876 — Nohejlovu továrnu Za mlýnem při domě čp. 747 koupili v exekuční dražbě 26. IX. 1876 spolčníci fy J. Doležel & Comp., Josef Doležel, soukromník (Private) v Přerově, Eduard Kokora, mydlář v Přerově, a Mořic Waldmann, velkoobchodník železem v Brně, za kupní cenu 13.800 zl. V roce 1876 pracovalo v zařízení továrně 160 dělníků.

1877 - 6. 12. 1877 zapisuje se firma úředně německy takto: „První Přerovská továrna k vyrábění strojů hospodářských se slévárnou Jos. Doležel a spol. v Přerově . Začátek společnosti pod tímto názvem se datuje od 1. července 1877.

1878 - Při domě čp. 747 bylo postaveno dílenské skladiště.

1879 - Tovární spolčníci kupují trhovou smlouvou z 20. 3. 1879 pozemek k domu čp. 725 a 726 v trati „Na pekarkách“, tedy v místech druhé Nohejlovy továrny (za 8000 zl.). Čp. 725 a 726 bylo později nahrazeno čp. 953. Zpočátku jim objekt sloužil za skladiště (naproti nádraží), za několik let však byl právě sem přenesen provoz Kokorovy továrny.

1880 - Nepatrně se mění název firmy: „**První Přerovská strojnická továrna se slévárnou Jos. Doležel, Eduard Kokora a Mořic Waldmann v Přerově**“.
V této době se v závodě vyrábějí pojízdné sloupové mlátičí stroje žentourové, křížové a ramenové žentoury s nízkými mlátičkami, ruční mlátičí stroje (s příkryvkou zubatých kol), fukary různých soustav, stroje na řezání řepy, sečkovice ruční i žentourové, a to anglické i bubnové soustavy, čisticí mlýnky „trieury“, dále secí stroje soustavy Sackovy, celé železné a zlepšené soustavy Zimmer-mannovy a Claytonovy, stroje na

sázení řepy, válce kroužkové na hroudy a „amerikánské“ rozmělnovací hrány, kroužkové válce, dále zvonové žentoury s úplně krytými koly a mlátičky s čistidlem vlastní konstrukce. Firma nabízí správký pro průmyslové závody, zejména pro cukrovary, mlýny a pivovary, též odlitky ze železa a kovu dle vzorků nebo výkresů.

1881 - Ze společnosti odstupuje Josef Doležel, majiteli zůstávají Kokora a Waldmann (až do r. 1888). Doležel obdržel jednu třetinu svého podílu na nemovitostech, celkem 40.000 zlatých. Znamená to, že v r. 1881 představoval majetek této fy 120.000 zl. Doleželovi bylo vyplaceno 10.000 zl., 30.000 zl. vkládá jako zástavní právo na nemovitosti společníků firmy.

KOKORA A WALDMANN

1881 - Firma „Kokora a Waldmann“ je bezprostředním pokračovatelem firem „Doležel a spol.“ Nejnovější název zněl: „**První přerovská strojnická továrna Kokora — Waldmann v Přerově**“. Pod tímto názvem vystavuje firma zemědělské stroje již 7. a 8. července na výstavním trhu v Přerově.

1882 - Závod otevírá oddělení správek parních strojů a nabízí se zejména k opravě zahraničních výrobků.⁵⁰

1883 - Oznamuje své hlavní sklady mimo Přerov: v Brně na Křenové ulici, v Praze na Senovážném náměstí v domě banky „Slavie“. Ohlašuje generální zastupitelství světoznámých firem Garrett Richard a syn a Leiston Works z Anglie se skladem parních mlátiček o výkonnosti 4—12 koní. Umístění továrny Za mlýnem bylo pro vzrůstající závod nevhodné. Při přepravě těžších nákladů po mostě přes Bečvu vznikaly velké potíže zejména za povodní, kdy se Bečva přelévala někdy až přes most a trhala s sebou mostní piloty a prkna. Když se hnuly ledy, byla doprava přes most přerušena. Proto Kokora s Waldmannem přikročili k postavení továrního objektu u nádraží v místech dosavadního skladiště. Stavba započala v letech 1883—1884.

1884 - V Hospodáři moravském firma Kokora a Waldmann se označuje za největší továrnu na zemědělské stroje na Moravě.

1887 - Dům čp. 726 byl připojen k čp. 725, u něhož nalézáme škrť a přepis na čp. 953, pravděpodobně provedený při sloučení obou čísel. Z toho lze usuzovat, že v tomto roce byla dostavěna jedna z hlavních budov nového závodu u nádraží. Ředitelem firmy se zapisuje Leopold Schnetz (do r. 1889)

1888 - Na základě kupní smlouvy z 6. srpna 1888 stává se majitelem závodu při domě čp. 747 a dalších nemovitostí firmy pouze Eduard Kokora, jemuž Waldmann prodává svou polovinu za 33.000 zl.

KOKORA Eduard A SPOL.

Muž, který se v r. 1888 protlačil do čela největší továrny na zemědělské stroje na Moravě, pocházel z Dřevohostic. Přišel do Přerova v r. 1871, aby jako mydlář založil výrobu mýdla. V roce 1876 se stal společníkem strojírenského závodu Doležel a spol. Z obou těchto hlavních

příjmů (k tomu polnosti) povýšil své mydlářství v r. 1888 na továrnu na mýdlo (Seifenfabrikation).

1889 - 1. ledna 1889 začala fungovat nová společnost pod názvem „**První přerovská strojnická továrna se slévárnou Ed. Kokora a spol. v Přerově**“, utvořená z Eduarda Kokory a jeho syna Rajmunda. Mimo již uváděné výrobky firma klade v propagaci důraz na nově zařízenou výrobu desetinných vah pro zátěž od 50 do 1500 kg.

1891 - Městské obecní radě došlo 14. 2. 1891 od okresního hejtmanství oznámení o uprázdnění tovární budovy za mlýnem p. Ed. Kokory a téhož roku Kokora žádá udělení povolení ke stavbě jednopatrového domu „bydlecího“ (vyřízeno kladně 25. 7. 1891), pravděpodobně u nádraží.⁶⁰

1892 - Dochází k rozšíření závodu na dosud největší rozloze a to kupem objektu právě likvidované fy Vítěz-Sofka v těsném sousedství na jižní straně.

V roce 1893 pracovalo v závodě 366 dělníků. Vyrobito se zboží za 450.000 zl. Roční spotřeba surovin činila za rok: 1500 m³ dřeva a 1,500.000 kg železa. Firma vyvážela zboží téměř do všech zemí Rakousko-Uherska. Filiálky měla v Budapešti a Lvově, hlavní sklady v Krakově a Černovicích.

V r. 1896 Kokora senior se oficiálně vzdává vedení podniku a pověřuje prokurou strojírenského závodu Ed. Kokoru mladšího a dalšího syna Vladimíra Kokoru (majiteli oba až od r. 1898), zatímco Rajmund se stal šéfem mydlárny (majitelem byl až od r. 1902). Z odevzdací listiny z 8. 8. 1902, po smrti E. Kokory v r. 1898, dovídáme se mimo jiné výši jeho jmění. Čistého to bylo 66.372 zlatých, v hrubé hodnotě 629.064 zl. v aktivech a 562.692 zl. v pasívech. Majetek přešel na Rajmunda a Vladimíra po třech osminách, na Eduarda k jedné čtvrtině.

Pro posouzení výrobní kapacity závodu jsou cenné údaje o movitostech. Hotových strojů bylo při odevzdání za 91.751,60 zl., nedo-hotovených strojů za 12.913,87 zl., strojů prodaných na úvěr a podle úvěrních knih dosud nezaplacených za 292.789,67 zl. Samotné výrobní prostředky podniku a materiál byly oceněny na 37.917 zl. Je zde i výčet budov a provozoven továrny.

Strojírna: hlavní budova (dvě poschodí), skladiště parních strojů, „dřevěné skladiště“, žentourové a pluhové skladiště, přední dvůr, kůlny mezi půdami u stolárny, kůlna na mletí písku, zadní dvůr, prostřední dvůr, dílny, slévárny, zděná skladiště vlevo od kanceláří, cídírna a cídírna litiny, stolárny, skladiště u stolárny, kotlárný, kovárna, soustružna, šroubárna, montovna v I. patře i v přízemí, nátěrna v II. patře.

Mydlárna: sklep, předsíň, topírna loje, parfumerie, skladiště v I. patře, várna, topírna, hladírna, místnost pro řezání mýdla, sušárna, místnost pro balení mýdla, krám v domě čp. 219 v Přerově.

Skladiště mimo Přerov: skladiště „Syllos“ v Budapešti, ve Lvově, v Praze (Havlíčkovo nám. č. 6 a Viadukt č. VI. v Karlině), v Brně (Nová ul. č. 58), v Podgorze a v Černovicích na Bukovině. Souhrnný majetek fy Kokora obnášel celkem 6 stavebních nemovitostí v Přerově: čp. 953, 770, 900, 1125, 1124 a 1123, kromě toho ještě polnosti.

1902 - V této době továrna prosperovala. Měla 400 dělníků, sílu parních strojů kolem 80 HP a sklady zboží v Ústí n. L., Stříbře, Mnichově Hradišti, v Podgorze u Krakova, ve Stanislavově, v Črnovicích, Trnavě, Bratislavě, Brně, Jihlavě a v Pardubicích (v roce

1900). K dosavadním dvěma společníkům přistupuje další jejich bratr Julius Kokora, továrník v Brně (opět vystoupil 9. 3. 1905). Firma inzeruje nejnovější univerzální secí stroj „HORAČKA" a žací stroje systému „JONES", „PLANO" a v r. 1904 též „CORMICK".

V této době dodala Kokorovka několik zařízení pro přerovský pivovar.

1905 - Ze společnosti vystupuje Julius Kokora, společníky se stávají Kokorové Rajmund, Eduard ml. a Vladimír. Z nich Rajmund a Vladimír jsou titulováni „velkostatkář v Přerově".

1907- V závodě je zaměstnáváno 350 až 400 dělníků. Úředníků je 14, technických úředníků 8.

Firma shrnuje svůj výrobní sortiment do následujícího výčtu: výroba parních strojů, zejména lokomobily čtyř až deseti-koňské, pumpy studniční, hydraulické, centrifugální, vodovody, kotle všech soustav, nádržky a jiná zařízení pro mlýny, cukrovary, sladovny, pivovary, lihovary a jiné, *obráběcí stroje pro soustružnické dílny na zpracování kovu*, železné konstrukce střech a mostů, rýhování válců, veškeré práce slevačské, litina stavební i ozdobná, výroba kujné litiny. — Filiálky v Praze a ve Lvově.⁶⁸

1908 - Firma obdržela koncesi na stavbu mostů a železných konstrukcí.

1910 - 21. listopadu 1910 došlo k formulování návrhu kupní smlouvy mezi zařizujícím výborem organizující se akciové společnosti (předseda Adamec) a mezi firmou „První přerovská strojnická továrna se slévárnou, Ed. Kokora a spol.", resp. s jejími třemi společníky, kteří továrnu k akcionování nabídli.

1911 - Od 1. března 1911 začíná provoz na účet nové akciové společnosti „**Rolnická akciová továrna na stroje, slévárna a kotlárna Ed. Kokora a spol. v Přerově.**"

V r. 1911 byly vypracovány stanovy akciového závodu, kde se mj. popisuje účel společnosti:

výroba a prodej strojů hospodářských a jiných, všeho druhu čerpadel a vodovodů, všeho druhu odlitků, jakož i provádění prací oboru strojnického, zámečnického, soustružnického, slevačského, kotlářského, kovářského, natěračského, mostárenského, kovotepeckého, zařizování průmyslových závodů všech druhů strojním zařízením, atd.

V této době začíná závod vyrábět stabilní benzínové motory a uplatňovat je v benzínových mláticích složeních.⁷³

1912 - 29. ledna 1912 v 9.00 v malém sále Městského domu se konala ustavující valná hromada „**Rolnické akciové továrny na stroje, slévárny a kotlární Ed. Kokora a spol. v Přerově**" s programem, kam mimo volby a formality spadalo hlavně převzetí továrního závodu fy „**První Přerovská strojnická továrna se slévárnou Ed. Kokora a spol. v Přerově.**" resp. jejích společníků Rajmunda, Eduarda a Vladimíra Kokorových s veškerými nemovitostmi a příslušenstvím za kupní cenu K 1.000 000 .

Značným akciovým kapitálem byl závod rozšířen, a to o nově postavené montovny. Do provozu byly pořízeny modernější opraco-vací stroje (např. americké soustruhy). V ceníku č. 100 oznamuje firma adresu své ústřední kanceláře se sklady pro „království české" v Praze II., Dlážděná ul. č. 3, blíže nádraží.

- 1914** - Vzhledem k válečným událostem bylo nutno výrobu téměř úplně zastavit. Část zaměstnanectva odešla k vojsku, část zůstala bez zaměstnání.
- 1915** - Výnosem c. k. ministerstva vnitra z 26. 5. 1915 (č. 10050 M. J.) podnik až do odvolání prohlášen za podnik státem chráněný. Továrně byly dány zakázky na válečnou výrobu. Vyráběly se zde 8 cm a 12 cm granáty.
V r. 1915 převzala firma Moravskoslezskou továrnu na armatury a stroje v téže ulici, kde se rovněž vyráběly granáty (do r. 1917).⁷⁷
- 1918** - Stále pokračovaly práce pro válečné účely.
- 1920** - 17. Června 1920 zvolen předsedou akciové společnosti znovu Jan Adamec (5 X. 1914 se vzdal za nesouhlasu ostatních).
- 1921** - prodánu zboží za 3,211.572 Kč, čistý zisk 69.358 KS, vyplácena 6 % dividendy. Na valné hromadě v r. 1921 vznikly úvahy o reorganizaci továrny. Na schůzi výboru 14. VII. 1923 byly plány na rozšíření továrny schváleny a předloženy úřadům.
Až 18. VI. 1921, tedy po deseti letech od zániku (1. III 1811), dochází k vymazání; fy „První přerovská strojnická továrna se slévárnou Ed. Kokora a spol. v Přerově v likvidaci“
v r. 1922 dochází k omezení výroby o 5 hodin týdně následkem krize v průmyslu hospodářských strojů.
- 1923** - Valná hromada akcionářů 23. V. 1923 provedla změnu stanov na žádost ministerstva vnitra. Název firmy od tohoto data zněl „**Továrna na stroje Ed. Kokora a spol. akc. společnost v Přerově**“. Důvody byly jistě komerční. V nových stanovách pozorujeme nové prvky vyjadřující širší a obecnější sortiment výroby. Předmětem závodu jsou zemědělské stroje, ale rovnocenně s tím čerpadla a vodovody všeho druhu, odlévání, práce strojnického oboru, zámečnické, soustružnické, slévárenské, kotlářské, kovářské, stolařské a natěračské práce, obor mostárenský (firma od r. 1923 je majitelem koncese pro zřízení mostárny). Kovotepectví, zařizování průmyslových závodů všemi druhy strojního zařízení, atp.
- V továrně pracovalo 300 dělníků, síla pohonných strojů činila 100 HP. Zisk klesl z 69.350 Kč v r. 1920 a 66.840 v r. 1921 na 4.881 Kč v r. 1922.
- V květnu 1925 zvolena správní rada v tomto sociálním složení: ředitel hospodářské školy v. v., velkostatkář, velkostatkář, ředitel továrny na hnojivo, ředitel okresní záložny, advokát, rolník a ředitel filiálky Moravské agrární a průmyslové banky v Přerově.“
- 1924** - V r. 1924 se uvádí 400 dělníků. Tento údaj pochází pravděpodobně z r. 1922. Továrna měla dva parní stroje na 165 HP, dva elektromotory na 15 a 20 HP. 112 železobraběcích strojů, 18 dřevoobraběcích strojů, 2 parní buchary, 2 kupolní pece, 6 formovacích strojů, 1 rámovou pilu, 1 gat. Ve výrobě lokomobil a výbušných motorů patřila v této době stále ještě k nejvýkonnějším v republice. Vyhlášeným zbožím byly též lisy na slamu, elevátory, mlátičky, fukary, pluhy, pumpy, secí stroje, parní kotle. Exportovalo se do S.H.S. (Jugoslávie), Polska, Maďarska, Ruska a Bulharska.

15. IV. 1924 se vzdává Jan Adamec funkce předsedy akciové společnosti. Předsedou se stal Rajmund Kokora. Odstoupili též někteří dlouholetí členové správní rady. Od r. 1924 jsou ve správní radě čtyři Kokorové, Příbyl Eduard Kokora nejmladší. Již v tomto roce zjevně začíná úpadek závodu.'
- 1926** - Společnost konstatuje krizi závodu, Dividendy nemohou být akcionářům vypláceny, valná hromada v r. 1926 je si vědoma, že je ohroženo bytí továrny. Hrubý zisk 2,218.168 Kč. bilanční ztráta 1 642 Kč. Rajmund Kokora se vzdává funkce předsedy. zvolen Vladimír Ko kora.
- 1930** - Finanční situace továrny se v celostátním předkrizovém období přechodně o něco zlepšila. Bilance z 13. III. 1930 vykázala za uplynulý rok 23.237 Kč zisku. Společnost zaměstnávala již jen 112 dělníků. 32 učňů a 13 úředníků.
- 1932** - Finanční tíseň dolehla na závod tak, že 18. XII. 1933 se valná hromada akcionářů usnáší odprodat část nemovitostí, a ío komplex budov s mydlárnou velkostatkáři Rajmundu Kokorovi a jiné majetné přerovské rodině část tovární zahrady za celkovou sumu 870.000 Kč.
- 1932** - Předmětem jednání valně hromady 11. VII. 1932 byly již likvidační úvahy. Jednalo se o zastavení výroby, o přibrání nových artiklů, o prodeji akcií, o odprodeji dalších částí realit, o stabilizačním fondu ald. Na této valné hromadě bylo přítomno pouze 10 akcionářů, zastupujících 1391 akcií. Ostatní se nedostavili.
- Bilance uplynulých tří let 1930—1932 vykazovaly značné ztráty a odpisy ze stabilizačního fondu ve výši více než 1,200.000 Kč.
- 1935** - Usnesením z 14. XI. 1935 Krajský soud v Olomouci vyhlásil konkurs na jmění fy „**Továrna nu stroje Ed. Kokora a spol., akc. společnost v Přerově**“, a to na dlužníkův návrh. Stanovení 2 advokáti jako konkursní komisaři a správce podstaty, určena první schůze věřitelů na 2. XII. 1935 a všeobecné zkušební stání na 27. 1. 1936. Soud nařídil uzamčení všech provozních místností i pokladny „úpadkyně“ (společnosti) a odevzdání klíčů správci podstaty, jemuž uloženo sepsal inventář do 6 neděl a předložit jej do 27. IV. 1936, prokázat zaplacení pohledávek I. a II. tř konkursních věřitelů ve smyslu § 129 konkursního řádu. Dále viz Agrostroj.
- 1939** - 4. IV. 1939 oficiálně skončil konkurs, včetně rozdělení podstaty jmění, a 3. V. 1939 byl proveden výmaz firmy ve firemním rejstříku.
- 1949** - V sousedství bývalé Kokorovy strojírny trvala dále továrna na mýdlo fy Kokora. Je zajímavé, že jak Kokorové v Přerově začali, tak i skončili — totiž výrobou mýdla. Po smrti Rajmunda Kokory 22. III. 1.932 vede podnik vztahující se k čp, 770 (stavební částice 595, 596, 597, 598/1 a 598/2) Eduard Kokora, ještě v r. 1941 se v závodě přistavovalo. Výnosem ZNV v Brně č. 9410 — ř./48 z 28. V. 1948 byla do Kokorovy továrny „na mýdlo a krystalovou sodu“ zavedena národní správa nár. podniku Milozávody Olomouc. 6. XII. 1949 se stává majitelem tohoto objektu město Přerov kupem.

KRÁTKÝ JAKUB

- 1866** - Jakub Krátký z Dluhonic zahájil svou zámečnickou živnost v Přerově pravděpodobně v Kostelní ul. č. 126 (dnes Kratochvílova).
- 1867** - Sestrojil první stroj pro p. Macháčka z Kanovska (dnes Vlkoš).
- 1870** - Rozšířil podstatně svou provozovnu a teprve od tohoto roku nabyla jeho dílna povahy továrny.⁷⁹
- 1872** - V Kroměříži vystavoval žentour, mlátičku a stroj na řezanku.
- 1877** - Koupil dům čp. 108 pare. 49 v dnešní Palackého ulici u gymnasia i se zahradou za 3000 zl. (dnešní podoba tohoto domu je až z r. 1890). V r. 1878 přistavěl obytnou část domu.⁸¹
- 1878** - Jako větší podnik zapisuje se u krajského soudu dne 7. 12. 1878 k „provozování tovární výroby hospodářských strojů“.
- 1880** - Dovídáme se o rozsahu výroby zemědělských strojů u Krátkého: **žentoury** 1—4 koňské, **mláticí stroje** sloupové převozní i ležaté, nýtové i cepové, ruční i žentourové, **sečkovice** žentourové i ruční, bubínkové i excentrické 2—4 nožové, **fukary, šrotovníky, secí stroje** devíti až sedmnáctiřádkové Garretovy i Sackovy soustavy, též secí stroje na řepu jedno — až pětiřádkové a plečky. Adresa továrny : Přerov č. 126 (Kostelní, nyní Kratochvílova).“
- 1881** - Byla postavena nová slévárna na železo.⁸⁴
- 1882** - Po smrti Jakuba Krátkého (31. 1. 1882) se dovídáme z odevzdávací listiny dědicům o výši jmění a též do značné míry o výrobní kapacitě továrny. Pozůstalost činila 33.547 zl. 17 kr., po srážce dluhů (6.964,51 zl.) čistého obnosu 26.582 zl. 65 kr. Z výčtu movitého majetku vyplývá, že v tomto roce měla továrna nářadí a strojů v ceně za 4.168 zl., zásob za 3.528 zl., hospodářského nářadí za 140 zl., dobytka, který v té době patřil nerozlučně k inventáři továrny, za 80 zl., rozličných strojů za 1.856 zl.
Správcem továrny (až do r. 1894) byl ustanoven Jan Vítěz, dosavadní účetní. Od r. 1882 továrna pozměňuje svůj název: „**J. Krátký, továrna strojů hospodářských se slévárnou na železo**“.
- 1890** - Tovární objekt je rozšířen přibližně do dnešní podoby. Jen kolem plotu podél ulice Komenského není zatím žádná přístavba. Hlavně byla postavena budova na místě čp. 108 (tzv. písárna). Jejím postavením došlo k zarovnání fronty v Palackého ulici (předtím dvě menší budovy). Nestála také ještě kotlárna uvnitř dvora (na parcele 49/2)
- 1895** - Na základě kupní smlouvy ze dne 16. 12. 1895 mezi baronem Antonem Magnisem a Jakubem Antonínem Krátkým, získává továrna zbylou plochu 59 sáhů, tj. 111,51 m² parcely č. 48 (dvůr). Magnisové byli pány přerovského velkostatku. Na půdě jejich panské zahrady vznikla Krátkého továrna a rovněž sousední školy v Palackého ulici; panský byl i pozemek dnešní Smetanovy ulice. Do koupě je zahrnut i dům č. 127 z Kostelní ulice (Kratochvílovy).

- 1899** - Byla postavena kotlárna a ohradní zeď.⁸⁹
- 1900** - V r. 1900 pracovalo v závodě 100 dělníků, 2 mistři a 4 úředníci. Parní síla strojů činila 20 HP. Uvádějí se sklady ve Lvově a Černo-vicích (Bukovina), v r. 1904 též v Krakově a ve Vyškově.
- 1901** - Firma mění název: „J. Krátký, továrna strojů hospodářských parních mláticích složení a slévárna železa 1 kovů v Přerově“, též v německém znění.
- 1902** - Jako svou nejosvědčenější specialitu označuje čtyř až dvanácti-koňská parní i motorová mláticí složení. Z dosud neoznamovaných výrobků čteme v inzerátech: mlátičky s kuličkovými ložisky, trieuery, pumpy, žací stroje na trávu i obilí, secí stroje „COLUMBIA“, v r. 1904 pohrabáče „TYGR“. Od r. 1902 upozorňuje mlynáře na oddělení mlýnské, kde provádí broušení a rýhování mlýnských válců, ocelových i porcelánových.⁹²
Vykazuje 10 úředníků. Přibyly další sklady: v Brně, Praze, Budapešti a ve Varšavě. V nabídce zaznamenáváme poprvé stroje s benzinovými motory.⁹³
- 1911** - Byla vystavěna nová slévárna s umístěním mimo areál dosavadního továrního komplexu, a to v Komenského ulici čp. 922 na katastru č. 565 vedle pivovaru směrem k nádraží (orient, čís. 37).⁹⁴
- 1915** - V r. 1915 měla továrna 200 dělníků, pohonných sil 25 HP parních, 8 HP elektrických a 8 HP benzinových. Sklady byly v Praze, Budapešti a Krakově. Vyráběly se i nadále mlátičky, avšak v době I. světové války byla výroba zaměřena hlavně pro válečné účely.
- 1923** - Továrna měla 200—250 dělníků, pohonné síly výrobních strojů činily v páře 80 HP, v elektrice 10 HP. V továrně bylo v provozu 40 obráběcích strojů. Sklady a zastupitelstva: Praha, Humenné, Košice, Zvolen, Žilina, Nové Zámky. Vývoz do Jugoslávie, Rumunska, Polská a okrajových států sovětského Ruska. Zemědělské stroje zůstávají hlavní náplní výroby: mlátití složení všech velikostí, čistící mlýny, řezačky na píci a řepu, seri stroje, benzinové motory.
- 1925** - Po smrti Jana Jakuba Antonína Krátkého (21. X. 1925) jeho dědic vyhlásil vyrovnávací řízení. Mezi dědici a věřiteli zemřelého učiněno vyrovnání na 35 %. 14. V. 1926 vyrovnávací řízení skončilo.
- 1931** - Počet zaměstnanců dosahuje dosud nejvyššího čísla — 360. V továrně bylo kolem 80 učňů a 12 úředníků. Také ve strojní kapacitě se zvětšily jednotky pohonných sil. Zaznamenáváme 100 HP v parních strojích a 90 HP v elektromotorech.
- 1940** - 10. dubna 1940 byl zapsán jako správce s plnou mocí Hubert Schestag a to s odvoláním na prováděcí výnos říšského protektora o židovském majetku z 8. XII. 1939, dále ve spojení se zákonem o obraně státu z 13. V. 1936 a s nařízením říšského protektora z 20. VI. 1939. Správcovství Huberta Sohestaga je však 17. VII. 1940 z rejstříku vymazáno.
- 1945** - Usnesením Okresního národního výboru v Přerově z 27. VI. 1945 čís. 5-VIII. byla podle dekretu presidenta republiky z 19. května 1945 zavedena národní správa a jeden z mistrů továrny jmenován národním správcem.

- 1947** - Výměrem ONV v Přerově z 18. III. 1947 č. 2403/13-VIII. 47 se ruší národní správa a národní správce. K zavedení národní správy došlo v důsledku podezření majitele z provinění proti retribučnímu dekretu. V r. 1947 dochází k úpadku závodu. Provoz byl zastaven ve strojárně, která zaměstnávala většinu dělníků, asi 100. Ti přešli do jiných podniků. Zůstalo asi 20 osob ve slévárně, protože jediné slévárna byla zařazena do dvouletého výrobního plánu a tím i do kontingentních přidělů surovin.
- 1948** - Znovu byla zavedena národní správa a národní správce výměrem ONV v Přerově z 1. III. 1948 čj. 3366/3/L, opět ve smyslu dekretu č. 5/1945 Sb.
- 10. IV. 1948 se národní správa ruší a výměrem ZNV v Brně ze dne 30. dubna 1948, tentokrát i s odvoláním na dekret č. 5/1945 Sb., byl pověřen národní správou n. p. **Gottwaldovy závody v Brně.**
- 1950** - Výměrem ONV v Přerově z 3. XI. 1950 došlo ke zrušení národní správy Gottwaldových závodů v Brně. Předtím vyhláškou ministerstva průmyslu z 28. III. 1950, č. 1054, byla firma Krátký *znárodněna* a její majetková podstata začleněna do n. p. *Keramostroj v Blansku.*¹
- 1951** - Hlavní závod i slévárna v Komenského ulici připadl n. p. *Přerovské strojírny* na základě výměru ministerstva průmyslu z 18. X. 1950 ke dni 1. ledna 1951.
- 1953** - Dohodou z 24. a 29. VIII. 1953 se stává hlavní závod součástí n. p. Čs. automobilové opravny v Olomouci (od r. 1960 LIAZ), zatímco slévárna v Komenského ulici zůstává v Přerovských strojárnách až do r. 1955, kdy dohodou byla převedena do majetku n. p. Hanácké pivo vary v Přerově.

FÜSSEL Ludvík

- 1874** - Nejpozději v r. 1874 se vrací L. Füssel ze Spojených států severoamerických, kde působil řadu let v kovoprůmyslu. 20. ledna 1875 zapisuje dílnu do rejstříku OZK jako tovární výrobu pump a strojů se sídlem v Přerově. Soudě podle jeho domovního čísla bylo to v čp.. 72, kde v letech 1852—1863 vyráběl Heinik a bezprostředně před Füsselem Ch. Zier. V inzerci z r. 1880 se Füssel označuje za nástupce Ch. Ziera.
- 1879** - Staví novou továrnu na grutovních parcelách č. 1625, 1228a a 1629 a naproti nádražnímu skladišti, nyní Tovární ulice. O rok později bylo objektu přiděleno číslo popisné 900.
- 1880** - Vyráběl • hlavně vodovody, čerpadla a zemědělské stroje. Počátkem roku inzeruje sklad pluhů, žentourů ležatých i sloupových, mlátiček ručních i žentourových, čisticích strojů (fukarů), triérů, řezaček, krouhadel, čerpadel na močůvku atd.⁹⁸
- 1881** - Dochází k úpadku firmy. Füssel se octl v dražbě po exekuci, kterou na něho uvalil velkopodnikatel kníže Salm. Dražební protokol nese datum 19. 6. 1881, dražební částka činila 698 zl. Továrnu vydražili společníci fy Vítěz-Sofka, kteří pokračovali ve výrobě téhož druhu strojů (viz tam).

VÍTĚZ — SOFKA

- 1881** - Füsselovu továrnu vydražili společníci fy Vítěz-Sofka ve složení: řezník, obchodník, lékárník, účetní a později správce akciového pivovaru v Přerově, kteří 22. dubna zahájili své podnikání. Jako pátý člen společnosti je zapsán správce cukrovaru v Chropyni. Úřední znění firmy: „**Vítěz-Sofka a spol., továrna na hospodářské stroje a pumpy se slévárnou v Přerově.**“ Předmět podnikání: „vyrábění strojů všeho druhu, zvláště hospodářských a pump ve spojení se slévárnou železa a mědi“. Sídlo podniku: Přerov, čp. 900, tj. tovární budova se zahradou, gruntovní částice parc. č. 1625a. Tzv. společenský fond, tj. kapitál, ustanoven prozatímně na 25.000 zl. Každý ze společníků složil 5.000 zl.
- 1883** - Firma inzeruje: žentoury, mláticí stroje všech druhů, fukary, krouhačky na řepu, sečkovice, secí stroje univerzální, Garretovy a jiné, pumpy, čerpadla na vodu a hnojůvku, práce a správký pro pivovary, mlýny a jiné závody. V této době měla továrna sklad strojů a pump na Dolním náměstí ve velkém sále domu lékárníka Matouše.
- 1888** - Na hospodářské výstavě v Napajedlích vystavovala fa Vítěz-Sofka jako specialitu mezi výrobky různé druhy pump pro domácí potřebu, k napájení dobytka a k odvodňování.
- 1890** - Dovídáme se o některých dalších výrobcích: secí stroje soustavy Zimmermanovy, litinové rámy ke kanálům a Kožíškova plečka na ohnici.
- 1891** - Začíná rozklad i spor ve společnosti. Odstupuje další společník, když předtím jiní dva zemřeli (1887, 1890), takže zůstávají z původních pěti jen dva.
- 1892** - V lednu 1892 skončila v továrně výroba strojů. V lednu rovněž došlo k rozpuštění společnosti a prodeji továrny se všemi výkonnými stroji a nemovitostmi Eduardu Kokorovi, majiteli továrny na zemědělské stroje v sousedství a to za 23.431 zl. 88 kr. Z tržové smlouvy dostáváme přesný obraz o rozsahu závodu: továrna čp. 900 na stav. parcele 1018 a k tomu grunt, částice 4198/2, skladiště — šopa na stavební parcele 1017 s pozemky par. č. 4191, 4203, 4206, 4201 a 4202.
- 1893** - 19. 5. 1893 po likvidaci vleklého sporu mezi zbylými dvěma společníky se společnost rozešla.

VÍTĚZ Jan

- 1882** - Od 19. 12. 1882 (rok úmrtí Jakuba Krátkého) správcem strojnické továrny fy Krátký až do roku 1894.
- 1888** - V exekuci koupil získal J. Vítěz dům č. 58 v Jateční ulici po výrobci mlýnských strojů Osvaldu Brázdovi za 4620 zl.
- 1891** - Postavil na čp. 58 nový dům.
- 1893** - J. Vítěz působí ve funkci jednatele výstavního výboru průmyslové, hospodářské a národopisné výstavy v Přerově v r. 1893. Nevystavoval ještě v žádném oboru.

- 1894** - Teprve 27. 7. 1894 vymazuje se z firemního rejstříku Jan. Vítěz, co by prokurista fy Krátký a zakládá pravděpodobně ihned vlastní závod na výrobu zemědělských strojů. Jako rok vzniku bývá též udáván rok 1895.
- 1897** - Dodává vodovod do nově postaveného záloženského domu (nyní Městský dům).
- 1898** - J. Vítězovi, „strojníku v Přerově“, je udělena koncese ku zařizování a instalování vodovodů" (dne 6. 12. 1898).
- 1899** - Dodává pro přerovský pivovar transmise a hydranty.
- 1902** - Začíná vyrábět čerpadla a pumpy a označuje se jako továrna na vodovody a pumpy, zařizování vodovodů pro města, zařizování vodovodů v obcích, průmyslových závodech, velkostaticích, atd. Od r. 1902 též zařizuje lázně, a to parní i vanové, klosety a domovní vodovody. Dále nabízí pumpy a stříkačky. Při tom stále ještě vyrábí zemědělské stroje (fukary, sečkovice).
- 1907** - Fa Vítěz je naposledy označena jako „továrna na výrobu hospodářských strojů“.
- 1911** - Jako technický úředník fy Vítěz se uvádí Kliment Sýkora, který o 2 roky později otevřel svou vlastní „strojírnu na pumpy a vodovody“.
- 1915** - V r. 1915 měla továrna 25 dělníků a pohonných sil 8 HP. Expedovala do Rumunska.
- 1919** — Na jméno J. Vítěze mladšího povolena koncese strojního zámečnictví v Jateční ulici 8 (3. V. 1919), zařizování vodovodů, plynovodů, ústředního parního topení s pobočným podnikem v Mor. Ostravě - Vítkovicích.
- 1924** - Fa J. Vítěz zaměřuje svůj výrobní program na ruční pumpy všech druhů, pumpy na strojový pohon, centrifugální čerpadla všech rozměrů, rotační čerpadla a vodovody
 . Pohonná síla: 1 elektromotor a 2 elektromotory na 12 HP. 1 parní stroj 6 HP a obráběcí stroje. Exportuje do Polska
- 1925** - instaluje vodovod v novostavbě okresní politické správy (dnešní Okresní národní výbor v Přerově).⁵⁴
- 1931** - Ačkoliv v r. 1930 je oznamován počet dělnictva 25, dále 10 učňů a 3 úředníci, již v r. 1931 bylo zde zaměstnáno 40 dělníků.
- 1933** - Část závodu vyhořela: dřevěné sklady, expedice, garáže.
 - inzeruje vodovody, koupelny, klosety, umývadla, ústřední topení parou nebo teplou vodou (později firma prováděla ústřední topení v Meoptě a v nemocnici), pumpy ruční i motorové, centrifugální a samočinné vodárny „VITA“.
- 1940** - Až do r. 1945 závod vyráběl hlavně všechny druhy čerpadel pro tuzemsko i pro export. Významná byla ponorná čerpadla, která se prodávala až do Teheránu, od r. 1940 do Bulharska. Za války se nevyráběly v závodě žádné zbraně, pouze čerpadla „TAUMO“ pro Německo a též pro odbyt v protektorátě. Zařízení továrny bylo zastaralé. Koncem 30. let zde bylo zaměstnáno 70 až 80 pracovníků.

- 1946** - 31. VII. 1946 obnovena koncese pro tovární výrobu čerpadel a k nim příslušných elektromotorů a vodovodů, Přerov, Jateční 8.
- 1948** - Výměrem ZNV v Brně, ze dne 26. února 1948 byla podle dekretu č. 5/1945 Sb. zavedena národní správa. Národním správcem ustanovena fa Sigma — pumpy n. p. v Olomouci dne 18. V. 1948.
- vyhláškou ministerstva průmyslu z 27. VI. 1948 č. 1254 a z 29. VI. 1948 č. 1306 fa znárodněna a začleněna do n. p. Sigma — pumpy Olomouc.
- 1952** - Výměrem ministra těžkého strojírenství z 19. III. 1952 vyhlášen 1. lednem 1948 jako den pro znárodnění rozhodný a znárodněný majetek začleněn do Sigma — pumpy v Lutíně.
- 1958** - Objekt továrny, dům č. 58 obhospodařovala od 20. V. 1958 Medika. n. p. v Přerově, nyní Zdravotnické zásobování, n. p. Praha.

KOČÍ Josef

- 1862** - Až k r. 1862 sahá možnost datovat začátek podnikání tohoto strojaře. V r. 1882 v časopise Hospodář Moravský odvolává se totiž na své „dvacetileté zkušenosti“ ve zlepšování zemědělských strojů. Nejpravděpodobnější vznik strojnické dílny je mezi lety 1867 a 1876, kdy podle popisu současníka Jos. Kramáře, „... . mezitím Krátký a Kočí také strojnické dílny byli založili. . .“
- 1872** - Vystavuje na hospodářské a průmyslové výstavě v Kroměříži, a sice pod č. 170 mlátičku se žentourem.
- 1876** - Další určitá zpráva: Kočí v ofertní konkurenci strojníků Charuzy & Adolfa a V. Nohejla uchází se u obce o zadání „zařízení pumpy“ v Kostelní ulici (dnes Kratochvílova).
Pozn.: Kočího strojnická dílna se nacházela v Kostelní ulici, v místech, kde je dnes pasáž, blíže ke kostelu v čp. 119, na parcele č. 61/1 a dalších.
- 1880** - Inzeruje jako „továrník hospodářských strojů“ v Přerově a nabízí „ctěným pánům rolníkům“: secí stroje Sackovy, řádkově zlepšené soustavy Widmannovy, stroje na sázení řepy, ruční i koňské, nejnovější soustavy anglické, mláticí stroje převozní, stabilní i ruční dle nejosvědčenější soustavy, žentoury sloupové, křížové i ramenové dle zlepšené konstrukce, sečkovice pojízdné i ruční a cele železné, fukary soustavy pražské, šrotovníky nejnovější soustavy „amerikánské“. A dodává: „— Veškeré stroje jsou vlastním výrobkem. . .“
- 1882** - Poprvé se vyskytuje zmínka o existenci slévárny této firmy („...se slévárnou železa“, dále pak „... jelikož vlastním slévárnou železa a kovů ..“).
V inzerci se uvádí mezi výrobky navíc proti roku 1880 „koukolky čili trieury a univerzální secí stroje řádkové“.
- 1886** - rok 1886 je datem zániku nejen podnikatele, ale celé továrny, neboť v budoucnu již tento objekt strojírenské výrobě nesloužil. K zániku došlo prodejem celého závodu pro dluhy, které činily 17.580 zl. 29 kr.
Pozn.: Komín této továrny byl asi 40 m vysoký a byl zbořen pravděpodobně v letech

1910—1912. Po zrušení továrny vedla zahradou domu spojka Palackého ulice s Velkou Kostelní (Kratochvílova), předchůdce dnešní pasáže.

BRÁZDA Osvald

- 1878** - Rok 1878 je podle průmyslového kompasu z r. 1923 rokem vzniku firmy.
- 1884** - Kupuje dům čp. 58 a půjčuje si do dalšího podnikání.
- 1885** - Osvald Brázda, stavitel mlýnských strojů, inzeruje: šrotovací mlýnky (s kameny) pro všechny druhy zrna a pro pohyb ruční i žen-tourový, dále koukolky (trieury) k čištění zrna všech velikostí.¹¹⁵
- 1886** - Nabízí na prodej mlýn o dvou složeních s krupníkem a pilou, s 20 měrami pozemků a rybníkem (neuvádí místo) za 7.500 zl.
- 1888** - Exekučně prodán pro dluhy za 4.620 zl. Dům č. 58 obdržel Jan Vítěz, správce továrny na zemědělské stroje fy Krátký.
- 1889** - Se jménem Osvalda Brázdy se setkáváme potom až v r. 1895. 13. 2. 1889 bere na sebe živnost Emilie Brázdová, již je 12. 6. 1889 udělena koncese, a to pouze na prodej mlýnských strojů a příslušenství k mlýnům.
- 1893** - Až teprve pod firmou E. Brázda (na krátkou dobu) jeví se podnik v původním rozsahu. V „Katalogu výstavy průmyslové, hospodářské a národopisné v Přerově 1893“ je uveden jako závod umělých mlýnů, mlýnských strojů a potřeb, ve vlastním domě v Blahoslavově ulici č. 437. V roce 1893 nabízí k dodání:
ssací stroje na čištění krupiček všech velikostí pro malé i velké mlýny, tatáry kombinované s koukolkami, odstředivé, jakož i jednoduché vylejvače, Eureky s ocelovým pláštěm zlepšené soustavy, ležaté stroje loupací s ostrým kamenným pláštěm a ventilátory, stroje kartáčové ku čištění obilí, kroupovníky se samočinnou obsluhou, jakož i jednoduché stroje na řezání kroupek a třídění krup a zrní, francouzské mlýnské kameny, stolice porcelánové patent Vegman, šroubové a rozměňovací stolice a válcové stolice na ploché mletí. Provádí veškeré rekonstrukce umělých mlýnů a přístavky.
- 1895** - Osvald Brázda ohlašuje se veřejnosti jako „constructeur“ umělých mlýnů v Přerově.
- 1899** - Postavil novou dílnu.
- Pro přerovský pivovar, ve kterém byly požárem zničeny čisticí stroje na sýpkách, dodal: triéry na ječmen výkonnosti 300 q, 2 od-klizovačky sladu (55 q za hodinu) a 1 polírku na slad na 200 q denně.
- 1902** - Stává se přísedícím odhadcem c. k. okresního soudu v Přerově pro zařizování umělých mlýnů a strojů.
- V r. 1902 je závod nazýván „strojnickou továrnou pro výrobu strojů pro mlýny a sladovny“ a v r. 1904 „mlýnových strojů továrna“.
- 1910** - Firma přistavuje kanceláře.

1923 - Až v r. 1923 se dovídáme počet dělníků — 20. Výkon výrobních strojů činil 20 HP.

1923 — V r. 1923 se dovídáme počet dělníků — 20. Výkon strojů činil 20 HP.

1928- — 14. V. 1928 úřady udělují koncesi poslednímu Brázdovi se zněním:
„tovární výroba strojů ke zpracování mouky a zrna pro mlýny, sladovny, pekárny, čistírny a strojních pil, Přerov, Blahoslavova 22”

1932 - Firma inzeruje rýhování a broušení mlýnských válců, dále výrobu hospodářských šrotovníků a označuje se za

nejstarší moravskou odbornou továrnu

jako obvykle, ale naposledy pod jménem Brázda, inzeruje výrobu mlýnských strojů a zařízení mlýnů. — 24. února 1932 (č. 7280/V.-12) firma Brázda se odhlašuje z rejstříku a vzápětí na to 10. března 1932 úřady udělují koncesi Miloslavu Hendrychovi v témž závodě (viz Hendrych).

VITOUSEK Vilém

1880 - Strojník Vilém Vitoušek, zaměstnaný předtím v jiných strojnických závodech, otevírá samostatnou továrnu v Přerově v Kroměřížské ulici čís. 94 (dnes Palackého), čís. katastr. 726/1, v domě Jiřího Calábka.

1881 - Vystavuje své výrobky na „výstavním trhu na hospodářské stroje” v Přerově 7. a 8. července 1881.

1882 - Inzeruje jako „továrník hospod, strojů v Přerově”: mláticí stroje ruční i žentourové, sečkovice, fukary, secí stroje, šrotovníky.

1883 - Kupní smlouvou z 29. 1. 1883 kupuje V. Vitoušek do spoluvlastnitví s J. Calábkem jeho dům (za 5.900 zl.) a 1. 7. 1883 vytvářejí společnost. Jako větší výrobní závod se již 20. 6. 1884 zapisují u kraj. obchodního soudu do firemního rejstříku („Vitoušek-Calábek”).

1884 - Ze stanov této firmy (ze 14. 6. 1884) se dovídáme, že provozní kapitál obnáší u každého z nich 15.000 zl., dohromady 30.000 zl.

1884 - Nabízí: secí stroje soustavy Garretovy, Sackovy i univerzální (220 až 240 zl.), mláticí stroje s čistidlem a pojízdným sloupovým žentourem (500 zl.) a jiné druhy, též stabilní s křížovým žentourem ruční mláticí stroje (kolem 90 zl.), sečkovice koňské i ruční (36—46 zl.), šrotovníky větší i menší druh (80 a 55 zl.), fukary Bakerovy až s deseti síty (55 zl.), sečkovice excentrické (od 35 až 55 zl.), lokomobily rozličných koňských sil... atd. Nabízí též opravu veškerých parních i jiných strojů a ujišťuje, že „veškeré stroje jsou výrobkem naším vlastním a pod osobní dohlídkou vyráběné ..”.

1886 - Uvádí slévárnu („továrna na stroje hospodářské a slévárna na železo v Přerově”).

- 1890** - Byl postaven jednopatrový dům č. 93, sousední, který se stává součástí továrny. O rok později se dovídáme o zřízení stálého skladu v Uherském Hradišti.
- 1900** - 16. ledna 1900 vymazuje se fa Vitoušek-Calábek jako společnost a mění se na „Vilém Vitoušek, továrna strojů hospodářských, v Přerově“. Majitelem je pouze V. Vitoušek, který ohlásil samostatnou živnost již 29. 12. 1899.
- 1905** - První zpráva o počtu dělnictva: 60 dělníků a 2 úředníci (v r. 1900 jsou uváděni 3 úředníci).
- 1910** - Povolena přístavba domu č. 94 na dvoupatrovou budovu.
- 1915** - V r. 1915 pracovalo v továrně 50 dělníků, stroje představovaly kapacitu 20 HP parní síly. Vyráběly se hlavně mlátičky a vinné lisy.
- 1917** - O celkovém objemu továrny napovídají některé údaje z výčtu pozůstalosti majitele (zemřel 20. 3. 1917): stroje obráběcí a náradí (odhadnuto na 22.490 K), pomocné stroje hospodářské a součásti (23.722 K), litina, železo a plech (25.784 K), dřevo asi 2.700 K, různý materiál přibližně 4.680 K, zásoby strojů a zboží na 2.706 K. Pokud jde o rozsah továrního objektu, byl v tomto roce následující: Dvoupatrové obytné stavení do ulice Palackého č. 94 (odhadnuto asi na 60.500 K), jednopatrové stavení ze dvora s kotelnou, strojárnou, kovárnou, stolárnou, natěrárnou, soustruhovnou, zámečnickými dílnami, záchody a skladišti (12.409 K), dvoupatrové skladiště s montovnamy (41.670 K), zahrada při továrně (1.800 K), šopy vzadu zahrady (300 K), dům č. 93 se zahradou (58.308 K) a kancelářské zařízení v ceně 201.065 K. Aktiva činila úhrnem 384.000, pasíva 159.000 K.
- 1918** - 1. 10. 1918, po uplynutí mezidobí, pro něž byl jmenován prozatímní správce jmění, byla fa V. Vitoušek se zněním z r. 1900 vymazána a k provozu továrny ustavena společnost, která 14. 3. 1919 ohlásila živnost a 12. 12. 1919 obdržela koncesi. Název zněl: **„Vitoušek Vilém, zaps. společnost s ruč. obmezeným, továrna hospodářských, strojů a potřeb v Přerově.“**
- 1918** - Ustavila se společnost s ručením obmezeným (viz 1. díl, str. 178).
- 1923** - Kmenový kapitál společnosti činil 225.000 Kč. V r. 1923 pracovalo v továrně 30 dělníků, parní síla činila 20 HP. Vyráběly se kromě mlátiček a vinných lisů též čisticí mlýnky a roztřídovače obilí.
- 1924** - Uvádí se výše kmenového kapitálu — 1,000.000 Kč. Mimo parní sílu 20 HP měla továrna k dispozici 2 elektromotory na střídavý proud (20 HP a 5 HP], 1 elektromotor 4 HP na stejnosměrný proud a 1 dynamo o 20 HP. Vedle výroby hospodářských strojů závod vyráběl stroje a přístroje ke zpracování ovoce a vína,
- Rok 1924 je rokem úpadku, vrcholícím exekuční dražbou pro dluhy. Dražba se konala 26. V. 1924. Podle soudního rozvrhového usnesení majetek získali: Dům č. 93 jistý soukromník za 90.000 Kč, dům č. 94 . Zemědělská okresní nemocenská pokladna za 281.500 Kč a nemovitosti patřící domu továrník Šponar za 202.500 Kč. Dále se podíleli: Spořitelna města Přerova, čs. erár, Hypotéční a

zemědělská banka v Brně, ústřední záložna rolnická v Olomouci a Úrazová pojišťovna dělnická v Brně.

Zemědělská nemocenská pojišťovna adaptovala hlavní budovu i budovu ve dvoře na kanceláře.

LEŠNOVSKÝ Jan

1882 - 31. 12. 1882 získává právovárečný dům č. 24 na Horním náměstí v ceně 3.600 zl.

1885 - 27. ledna 1885 ohlásil zámečnickou živnost. Inzeruje jako majitel závodu pumpařského a zámečnického, v němž vyrábí:
pumpy pařížské, sací a soustavy Füsselovy, čerpadla na hnojůvku, stříkačky, trkače. Zařizuje též vodovody a přijímá práce a správký pro pivovary, cukrovary, mlýny aj. (např. v r. 1886 zařizuje vodovod s čerpadly v Buku u Př.).

1893 - Na přerovské výstavě v r. 1893 vystavuje 12 pump různých soustav, jmenovitě: pumpy na zarážení, jíchové, do studní, rotační, dvojčinné pumpy pивní, sací na tlak a stroje do záchodů.¹⁵⁴

1907 - V roce 1907 je fa Lešnovský uváděna naposled v Bayerově průvodci Přerovem. V témž roce prodává dům č. 24 do vlastnictví Vincence Kubíčka z Kvasic.

MACHARÁČEK Alois

1890 - Přihlašuje zámečnictví. 27. 6. 1890 je mu udělena koncese.

- Ještě téhož roku hodlá zřídit zámečnickou dílnu v domě č. 287, ale není mu to povoleno pro blízkost kostela. Staví tedy dílnu v domě č. 152 (povolení z 15. 6. 1890).

1891 - Zřizuje novou zámečnickou dílnu Na Loučkách v č. 929 a v témž roce ve stejném domě stolařskou dílnu. V tomto roce též zahájil výrobu zemědělských strojů. 6. 6. 1891 získává fa Macharáček patent na stroj k čištění lnu.

1893 - Označuje se jako „Macharáček a spol.“, ale zůstává hlavním majitelem strojnického závodu. Svým druhým povoláním je učitelem na strojnické škole v Přerově. Na přerovské výstavě 1893 vystavuje „hospodářské stroje vlastní výroby“: žentoury jedno — až čtyř-koňské různých druhů, mlátičky ruční i žentourové, řezačky ruční i žentourové, stroje k čištění obilí (fukary), pumpy do studní i stříkačky na vodu i hnojůvku, pluhý, brány a pohrabovačky, secí stroje různých soustav. Dále nabízí svou strojírnu k opravování veškerých zemědělských strojů, parních strojů a ke všem strojnickým pracím.

1899 - V tomto roce již nalézáme záznam o neprovozování živnosti.

1903 - Firma končí vnučenou dražbou 4. 4. 1903.

ZEZULA Eduard

1896 - Eduard Zezula začíná jako zámečnick v Přerově v č. 22.

1903 - Přemístil provoz do Mostní ulice.

1908 - Firma je označena jako stavební a umělé zámečnictví s výrobou železných oken a dveří, umělých zábradlí ku schodům a hrobkám, kovaných desek a všech součástek ku sporákům. Provádí kování oken, dveří, portálů a též kovové nápisy.

1914 - V letech před r. 1914 přemístil dílny na Šířavu do č. 10, naproti kostela. Inzeruje železné obchodní portály, železné konstrukce, mříže, drátěné ploty, zábradlí, velkovýrobu součástek ku sporákům, pře-pažení s překlopnými koryty pro vepře, železná okna ku stájím.

1921 - Podnik přechází na Ceřika Zezulu (31. 12. 1921).

1921 - Podnik přechází na Čeňka Zezulu {31. XII. 1921).

1930 - Vyráběl drobné sporáky a potřeby pro domácnost, též velké nosné konstrukce, roury a zařízení pro továrny. Před r. 1930 podnik zhotovil četná zařízení ve Středomoravské elektrárně. V roce 1931 inzeruje kovový ohýbaný nábytek, niklovaný a chromovaný.

1933 - Od roku 1933 firma nese název „**Bří Zezulové — továrna na kované zboží, stavební a konstruktivní zámečnictví**“. Od 1. I. 1933 se stává společností.

1936 - Od r. 1936 až do r. 1940 firma propaguje mimo své běžné výrobky hlavně patentní sporáky „DOKO“ pro ústřední topení teplou vodou.

1949 — do roku 1949 v provozu.

1950 - 8. ledna 1950 odhlášeno.

SPRUŠIL — BEŇA

1896 - V místech, kde byla později vybudována známá Moravskoslezská továrna na armatury a stroje, bylo v r. 1896 pole. Koupili je od Ant. Zavadilové slévači Jan Sprušil (též Sprušel) a Antonín Beňa spolu s Antonínem Grégrem, strojníkem, všichni z Přerova, na parcele č. 4160, týž rok ještě na sousední parcele 4163. Vypůjčili si prostředky od několika věřitelů. Při výpůjčce 19. 12. 1896 od obecní spořitelny vkládají do dlužního úpisu své pozemky „... i s továrnou tam nově postavenou ...“.

1897 - Vypůjčují si 2.000 zl. od jednoho obchodníka a jednoho cukráře, pozdějších majitelů. Při této příležitosti se ohodnocuje tovární objekt na 7.500 zl. Slo tedy zatím o malý závod. Není známo nic o počtu zaměstnaných ani o výrobcích. Teprve z r. 1930 máme údaj, že Sprušil — Beňa vyráběli zemědělské stroje.

1898 - V lednu 1898 odstoupil ze společnosti Ant. Grégr, za svou „ideální“ třetinu obdržel 1.300 zl. Rok 1898 je rokem úpadku. Sprušil a Beňa nestačili včas splácet své vysoké dluhy (přes 10.000 zl.). Závod i s pozemky byl vydražen. Věřitelé zůstali majiteli až do r. 1905.

NIESL — ZBOŽÍNEK

1902 - 1. října 1902 pronajímají Adolf Niesl, správce továrny fy Heinik a Petr Zbožínek, cestující fy Ed. Kokora, pozemky 4160/2 a 4163 s budovami slévárny (!) a jinými budovami i s inventářem bývalé fy Sprušil — Beňa. Z výčtu v inventáři je však patrné, že továrna byla ve velmi špatném stavu a pravděpodobně od r. 1898 mimo provoz. U největšího kusu inventáře, parního kotle, scházely dokonce některé součástky. Byla odhadnuta cena továrny pro případ odkoupení nájemců od majitelů - na 25.000 K.¹⁶⁹

1903 - S platností od 1. ledna 1903 ustavují oba veřejnou obchodní společnost s názvem:

„Niesl a Zbožínek, továrna na měděné a kovové zboží, vodovody, slévárna a strojírna v Přerově“ (též německy).

U jména Niesl se setkáváme i v úředních listinách s různými variantami znění: Niessel, Niessel, Niehsel nebo Nischl. 18. 7. 1903 společnost získává koncesi na provádění instalace vodovodů, plynovodů a vodních pump.

1904 - Byla vystavěna průmyslová dílna (na pozemcích 4160/2 a 4163), která od obce dostává číslo popisné 1257.

Firma Niesl a Zbožínek se označuje jako „První přerovská speciální továrna na vodovody, plynovody a čerpadla v Přerově, proti nádraží“, a inzeruje: zařizování domácích vodovodů, požární a zahradní hydranty, kuchyňské výrobky, sprchové lázně, čerpadla různých druhů, splachovací klosety, ventilace, parní topení, stavbu lázeňských zařízení, výrobu a sklad nejnovějších koupelnových kamen a van, výrobu instalačních předmětů, kotlářského a měděného zboží.

- 22. 3. 1904 z popudu jedné vídeňské firmy a z rozhodnutí Krajského soudu v Olomouci je na firmu uvalen kupecký konkurs pro dluhy, a to nejen na továrnu, ale i na soukromé jmění obou společníků. Definitivní likvidace nenastala hned poté. Vznikly vleklé spory, za nichž se vystřídali tři správcové konkursní podstaty. Ukončeny byly stručným usnesením výboru věřitelů ze dne 10. 2. 1905, jímž bylo Nieslovi a Zbožínkovi odňato nájemní právo.

- 15. 10. 1904 na základě tržové smlouvy stává se majitelem továrny Antonín Vašák, ředitel cukrovaru v Dřevohosticích, který ji koupil za 26.800 K.

1905 - 28. dubna 1905 vzdávají se Niesl a Zbožínek živnosti a 5. 5. je firma vymazána v rejstříku.

MORAVSKOSLEZSKÁ

1905 - „Moravskoslezská továrna na armatury a stroje, slévárna, kotlárna a mědikovectví v Přerově“ vznikla vlastně již v říjnu 1904, kdy ji koupil Ant. Vašák. Výrobu převzal v březnu 1905. Adolf Niesl zůstal vedoucím výrobního provozu, proto se i nadále občas setkáváme s názvem Nieslova továrna. Stejně tak nese mnohdy jméno Vašákovo. Tím se od r. 1905 jeví všechny tři názvy jako tři samostatné podniky, ve skutečnosti však šlo o jeden závod.

- V r. 1905 pracovalo v tomto závodě již 120 dělníků. Dochází k další přístavbě.

1908 - Továrna vyráběla hlavně armatury, mlýnská kola a válce. Specialitou byly lité šálky pro hotely. Pracovala zde řada mědikovců tohoto oboru. Uvádí se 100 zaměstnanců.

1914 - Úmrtím majitele Vašáka v r. 1914 zanikla koncese z 29. 3. 1905, ale závod trval dál ve vlastnictví dědiců.

- V r. 1914 firma inzeruje v Přerovském obzoru: transmise nových soustav s lůžky kroužkovými i kuličkovými, celá zařízení montovaná podle vlastních plánů, ale i jednotlivé části, jako hřídele, ložiska, spojky, řemenice atd., dále rourovody pro největší tlaky, měděné i železné. Nabízí veškeré opravy strojů, opravy parních i benzínových lokomobil. Provádí autogenní sváření.

1915 - V době světové války převzala továrnu akciová firma Kokora. Vyráběly se jen granáty.

- V r. 1915 pracovalo v závodě 60—70 dělníků. Parní síla strojů činila 35 HP.

1917 - Další etapa vývoje závodu končí, když vdova po bývalém majiteli podnik prodává 11. 2. 1917 za 95.000 K Jaroslavu Calábkovi. Ten v r. 1919 vytvořil společnost s inž. Martinkem z Prahy.

MORAVSKOSLEZSKÁ MARTINEK—CALÁBEK

1919 — 11. II. 1917 koupil Moravskoslezskou továrnu na armatury a stroje Jaroslav Calábek a vytvořil v r. 1919 společnost s inž. Augustinem Martinkem z Prahy, účastníkem pražské firmy „} C. Bernard, Martinek, Česák a spol.". Tím vlastně byla přenesena výroba turbin od této firmy z Prahy do Přerova. Společnost se ustavila 1. II. 1919 společenskou smlouvou s platností od 1. VII. 1919 s názvem „**Moravskoslezská továrna na stroje Martinek a Calábek, Přerov**", **Tovární ul. 1257.**

1920 - Dělnictvo stávkovalo za uzavření nové kolektivní smlouvy (březen 1920).

1923 - Podle údajů z r. 1923 pracovalo v této době v továrně 50 dělníků. Hlavní výrobní zaměření závodu, v podstatě nezměněné během dalšího trvání, bylo následující: výroba vodních turbin systému FRANCIS, přenesená z Prahy, nově v Přerově zavedená výroba systému FUNGZIK, dále výroba olejových turbin, regulátorů, výroba pevných i sklápěcích jezů, stavidel, stavidlových jezů, různých druhů propustí pro přehrady a meliorace, výroba papírenských strojů a linek na výrobu šedé lepenky, kulových mlýnů a parou vyhřívaných broušených válců, dále výroba transmisi, předloh a ložisek značky SELLERS a stojatých parních strojů. Firma dodávala též zařízení pro pily, pivovary a cukrovary, kotle a mědikovecké výrobky.

1927 - V r. 1927 v závodě pracovalo 46 dělníků a 10 až 12 učňů.

1930 - Ve třicátých letech již zaznamenáváme existenci četných vodních děl, pocházejících z rukou dělníků této továrny. Mimo mnoha turbin v různých mlýnech byly to např. přerovský sklápěcí jez, oseký jez. Vodní dílo mlýna v Podolší, vodní dílo mlýna ve Věrovanech, kulový mlýn v přerovské továrně na kožené zboží Zejda (dnes Kazeto), na vzdálených místech např. tkalcovna v Chocni a mnoha jiných, mezi nimi stroje na šedou lepenku pro fu Baťa ve Zlíně. Závod také exportoval do zahraničí, do Polska, Rumunska, Jugoslávie a porůznu i jinde.

1932 - V r. 1932 se uvádí počet úředníků 7, mezi nimi 2 inženýři.

- Podnik přestával prosperovat vlivem všeobecné krize. Jaroslav Calábek, který chtěl

získat větší prostředky do podnikání, přistoupil k nedovoleným finančním transakcím při eskontu směnek. Byl přistižen a zjistilo se, že dluhy touto činností vzniklé dostoupily v r. 1935 výše 110.000 Kč (v Čs. průmyslové bance). Zvolil smrt zastřením u hranické propasti v r. 1936.

1936 - Exekuce pro dluhy nemohla být provedena na firmě, jelikož dluhy vznikly z osobní činnosti J. Calábka. Jimi byli zatíženi pozůstalí, resp. jejich nemovitosti. Disoluční smlouvou ze dne 14. ledna 1936 připadlo na firmu zaplacení pouhých 3.346 Kč.

Jediným majitelem se stal inž. Augustin Martinek, který zapisuje firmu pod názvem „**Moravskoslezská továrna na stroje Martinek**”.

1937 - Někdy mezi rokem 1936—1938 je zaznamenán v této továrně pokus o sestrojení „perpetuum mobile” (viz na jiném místě).

1940 - Továrna vyráběla stále ještě turbíny a stroje, avšak v rámci válečného programu okupantů měla se produkce přeměnit na výrobu součástek pro tanky. K tomu však nedošlo, protože továrna se vymluvila na velmi špatný stav strojů. Byla na nějakou dobu úředně uzavřena, ale drobné práce se zde prováděly bez přerušení.”*

1943 - Po smrti Aug. Martinka se stává majitelem jeho dcera. Firma je 20. V. 1943 vymazána, v listopadu 1943 znovu již provozuje činnost, i když koncese jí byla udělena až 16. III. 1944 (ve stejném oboru jak. dříve).

1946 - Po osvobození továrna již nerozšířila výrobu v původním rozsahu. V r. 1946 byla označena za částečně nevyužitou. Zaměstnávala 30—50 dělníků.

1950 - Po znárodnění byla soukromá firma odhlášena (31. VII. 1950) a začleněna do n. p. Kovoslužba Olomouc. Později to byly Kovoopravny Olomouc, pak Kovo závody Prostějov a nyní Kovo-dřevo Přerov. Dnes (1971) se zde vyrábějí hlavně stavidla a propustě všeho druhu pro zemědělské meliorační stavby v celé republice.

LEDER Ant.

1898 - Závod začal společností dvou živnostníků, Ant. Ledera (několikrát v této době chybně označen jako Lederer), zámečníka z Německé Rybné v Čechách, a Gustava Marušky, mechanika. Ohlásili společnost 10. března 1898 na adrese Přerov, čp. 1183.

1901 - V r. 1901 se společnost rozešla, dost možná pro neshodu ve výrobním programu. Zatímco Maruška 13. 1. 1901 ohlašuje živnost v provádění elektrického vedení (až do r. 1910), Leder zůstává u zámečnictví a orientuje se na ozdobné kované práce.

1902 - 3. května 1902 kupuje na Trávníku dům č. 236 (orient, č. 27) za 6.000 K. Zde vystavěl dílny.

- Téhož roku již inzeruje ozdobné kované práce, výplně zábradlí na schodiště, balkóny, dveře (pozn.: „ve všech slozích“!), dále výrobu sporokrbů, zřizování hromosvodů, telegrafů, telefonů a opravy šicích strojů a velocipedů.

- 1904** - Od r. 1904 se datuje továrnický provoz stavebního, uměleckého a mechanického zámečnictví, výroba drátěného a pletivového zboží a výroba sít.
- 1905** - V závodě pracovalo 20 dělníků.
- 1907** - V inzerci označuje firma jako svou speciální výrobu přepažení pro vepřový dobytek, o rok později vystavuje v Kroměříži náhrobní svítilny, zábradlí a železná vrata, a v r. 1910 nabízí městu k dodání kladkostroje. Nabízí též zhotovení nápisů nad hřbitovní branou.
- 1908** - V závodě se přistavuje nová dílna.
- 1911** - Firma se v reklamě označuje za největší závod tohoto druhu na Moravě.
- 1914** - Na začátku I. světové války zaměstnával Leder 60 dělníků. V dílnách měl elektromotory s výkonem 20 HP a vyráběl ponejvíce drátěné pletivo, drátěné koše, hromosvody, drátěnky do postelí, železná okna, železné dveře, schody, zahradní nábytek a vozy. Uvedené údaje byly uveřejněny v r. 1915, to však již v této době nebyla pravda. Stejně jako některé další podniky i tento postihla válečná mobilizace odchodem dělnictva, takže v závodě zbyli vesměs jen učni.
- 1924** - Ve dvacátých letech pracovalo v závodě 30 až 50 dělníků s nezměněným množstvím pohonných sil, tj. s elektromotory o 20 HP. Firma se označuje jako „Továrna železných a drátěných výrobků“, tedy se stejným výrobním programem. Mimo dosud jmenované druhy inzeruje navíc výrobu železných konstrukcí, sesunovacích mříží a falcovaná železná okna patent „Köpplinger“. Kmenový kapitál firmy činil 500.000 Kč.
- 1928** - Koncem roku 1927 (odstupní smlouvou ze 14. XII. 1927) přešel celý majetek závodu do rukou tříčlenné společnosti, která zapisuje firmu od 1. 1. 1928 s nezměněným názvem.
- 1933** - V třicátých letech zaměstnávala firma 55 technických pracovníků a mimo 3 společníky ještě 2 úředníky. V r. 1931 bylo v továrně 5 elektromotorů na 30 HP. V r. 1933 se rozčleňují výrobky do dvou odvětví.
- I. drátěné výrobky:** pletiva čtyřhranná a šestiboká, tkaniny železné a jiných kovů, celková oplocení zahrad, ovocnářských školek, obor, drůbežáren a farem, ploty natažené s železnými sloupky i rámové, prohazovačky na písek, fukarové rámky, přepážky pro školní šatny, drátěné vložky do postelí, drátěné košíky na zemáky a výstavní klece pro drůbež.
- II. železné konstrukce:** železná okna, světlíky pro obyčejné i neztmelové zasklení, žel. dveře a vrata, železné obchodní portály a nápisy, sesunovací a svinovací mříže a rolety, železné ploty a mříže, železné schody rovné a točivé, přepažení pro vepřový dobytek, výhradní výroba poklopů pro picni komory Moravia, čs. patent (č. 31363), odborné zařizování bleskosvodů.
- 1936** - Mezi výrobky přibýly visuté dráhy na dopravu píce a v r. 1938 též kovové vitríny pro muzea a jiné účely.
- 1946** - Továrna dána do klidu 1. června 1940 a v březnu 1947 se dovídáme, že zde již nikdo nepracuje. Také stroje v továrně již nebyly. V roce 1947 továrna zanikla, 27. XI. 1951 byla vymazána z rejstříku. Od 16. VI. 1959 je objekt majetkem n. p. Mototechna.

KULKOVÁ Arnoštka

- 1883** - Ernestine Kulka (Arnoštka Kulková), nar. 1838, a Rafael Kulka koupili v Přerově dva domy: č. 878 a 879 (Moštěnská ulice č. or. 36 a 38), oba za 6.780 zl. Avšak strojnictví a železářství firmy „A. Kulková“ vzniklo až v r. 1903. Kapitalistickým poměrům příznačná je její cesta k tovární velkovýrobě. Začínala obchodem se starými kostmi a hadry (1884) a obchodem se starým železem (1890).
- 1903** - 13. 11. ohlašuje živnost a 3. 12. 1903 je jí udělena koncese na továrnický provoz strojního zámečnictví, kotlářny a tavního kovů. Sídlo nového závodu je v Tovární ulici u nádraží č. p. 1377 na parcelách 4197 a 4199.
- 1905** - 19. 11. 1905 uděluje se fi „Ernestine Kulka“ koncese k výrobě a opravě parních kotlů. Od r. 1905 jsou uváděna i jména ředitelů podniku.
- 1907** - O rozsahu vedení továrny hovoří výčet úřednictva z r. 1907: vrchní účetní, knihvedoucí, výpravčí, I. a II. korespondent, kontoárista, skladník, 3 inženýři, konstruktér, 2 dílovedoucí, další skladník, 2 kontoáristky a placmistr.
- 1907** - A. Kulková, s podtitulem „kotlářna, strojnická továrna a slévárna“, inzeruje: sklad upotřebených i nových železných nosičů, kolejnic, překlopovacích vozíků, úplných polních drah, veškeré práce kotlářské a strojnické, nákup a prodej veškerých strojních továrních zařízení.
- 1908** - Vyřizuje se povolovací řízení k užívání dobudované slévárny Arnoštky Kulkové.
- 1910** - Zahájen provoz v nově postavené kotlárně.
- 1911** - Roku 1911 se uvádí celkem 17 úředníků, mezi nimi 3 inženýři a 2 dílovedoucí.
- 1915** - V tomto roce Kulková zaměstnávala 150 dělníků, parní síla strojů představovala 80 HP. Vyráběly se kotle, rezervoáry a transmise.
- 1916** - Z podniku odstupuje Arnošta Kulková a vytváří se „offene Handelsgesellschaft“, veřejné obchodní společnost, jejímiž členy se zapisují: Ignác Kulka, Bernhard Kulka a Ernst Kulka. Společnost zahájila 1. 7. 1916 pod starým názvem a s nezměněnou náplní podnikatelského provozování.
- 1919** - Od 3. V. 1919 firma počestila svůj název.
- 1923** - Inzeruje jako speciální výrobu: mosazné hmoždíře, kovaná želízka do žehliček, mosazné stavební kování na dveře a okna, kovové ucpávky patent „Aufricht“ pro parní stroje, přetavený zinek a ložiskový kov v žádaném složení. Dále propaguje svůj velký sklad železných nádrží, parních kotlů, parních strojů, veškerých transmisních součástí, strojů a přístrojů pro různá odvětví průmyslu.
— Průmyslový kompas uvádí v r. 1923 tyto hlavní výrobky: parní kotle, železné nádržky, transmise, odlitky ze železa i kovu, lokomobily, železné konstrukce, kolejničky, vozíky, nákup a prodej zařízení továren.
Závod exportoval clo Polska, Ruska, Maďarska, Rakouska a Jugoslávie.. Zaměstnává

150 dělníků, stroje mají kapacitu 100 HP.
Firma užívala zkratku **Zelezokulka** (Eisenkulka).

- 1924** - Rok 1924 představuje vrchol podnikání i počátek úpadku. Továrna zaměstnávala 200 dělníků, pohon parních strojů stoupl na 150 HP. Současně však dochází k tomu, že banka vypovídá firmě další úvěr v důsledku nezaplacených daní (podle časopisu Obzor 3,000.000 Kč, podle veřejného obražení Kuikové 240.000 Kč).
— Do května 1924 propustili společníci všechno dělnictvo a 18. V. i všechno úřednictvo (10 úředníků, 5 úřednic a 5 mistrů).
- 1925** - 16. VI. 1925 povolil okresní soud v Přerově vnucenou správu celého továrního podniku čp. 1377 v Přerově a všeho nemovitého jmění firmy i jejich společníků. 25. VI. zavedeno na celé jmění vyrovnávací řízení v celkové hodnotě 3,886.899 Kč s dluhy ve výši 10,768.182,07 Kč. Věřitelům nabídnuto 35 % ve dvou lhůtách, na 12 a 24 měsíců. Veřejná dražba na továrnu v rozloze 3 ha, 95 arů a 0,7 m² s novou velkou kotlárnou, strojárnou, slévárnou litiny a kovů. soustružnou a řadou jiných dílen, s vlečkou u přerovské žel. stanice, se **nekonalo**. poněvadž ke dražbě se nedostavil žádný interesent.
- 1926** - Až ve druhé dražbě byla továrna zakoupena Moravskou agrární a průmyslovou bankou a Všeobecnou bankovní jednotou za 1,464.000 Kč (2. VI. 1926).
— 17. II. se konala dražba vily Arnoštky Kulkové na Vsadsku. Rovněž domy společníků v Moštěnské ul. č. 36 a 38 (čp. 878 a 879), byly uvaleny do konkursu. Téhož roku došlo k vydražení domu čp. 879 za 51.300 Kč s příklpem Moravské agrární a průmyslové bance, fil. v Přerově ke dvěma třetinám a Všeobecné čes. bankovní jednotě v Praze k „ideální“ třetině. Dům č. 878 byl prodán soukromníkům.
— Ještě téhož roku odhlásila firma Kulková svých několik živností, zejména z let 1898, 1899 a 1903 (tavárnický provoz strojního zamečnictví. kotlárný a tavírny kovů).
- 1929** - 19. III. 1929 město Přerov zakoupilo objekt bývalé továrny Kulková za 1,360.000 Kč, když již předtím (18. IX. 1925) koupilo od firmy pozemky pod Lešetínem a na Odpolední za 56.000 Kč. Zařízení továrny prodala městská rada obchodníkům se starým železem za obnos 280.000 Kč
- 1930** -..... Přijel cirkus Rebemigův a umístil se na prostore bývalé Kulkovy továrny . . .
- 1931** - 9. července 1931 ráno započalo planýrování obecního pozemku na místech bývalé továrny Kulkové.
- Dodatek:** Ze čtyř Kulků, podílejících se na továrně, **Egon Kulka**, dosavadní ředitel fy Kulková, přenesl těžiště podnikání z fy Kulková a z fy Váha na fu Monteferro (viz tam), **Ignác a Arnošt** začínají v r. 1931 znovu jako obchodní společníci fy Kulka Arnošt (viz tam). **Bernard Kulka** zemřel 7. X. 1924.

AGROSTROJ

1935 — Firma „Agrostroj — přerovské výrobní a prodejní družstva na hospodářské a jiné stroje, z. s. s r. obm. v Přerově (zapsané společenstvo s ručením obmezeným) vzniklo 8. června 1935. Již 18. června tr. připadla celá kokorovská strojírna nové vzniklé firmě za 700.000 Kč. Jednalo se o všechny objekty mimo mydlarnu, tj. čp. 953 na st. ploše 599/2, 599/1 (vrátný domek], 599/3 (kovárna), 599/4 (slévárna}, čp. 600 (skladiště), role ě. kat. 4220 a cesta č. kat. 4228/3. Za 590,000 byly Agrostroji přiklepnuty zbývající objekty (kdysi Füssel a Vítěz — Sofka), tj. čp. 909 na st. ploše č. 1818, šopa na st. ploše c. 1017. role č. kat. 4198/1 a zahrada č. kat. 4201. Po splnění dražebních podmínek bylo ještě téhož roku přiznáno pro Agrostroj vlastnické právo.

1936 - 27. II. 1936 a 8. VI. 1936 úřady udělily družstvu koncesí na tovární výrobu a opravu zemědělských a jiných strojů, na slévárnu a též ne výrobu a opravu parních kotlů. Závodní podíl činil 50 Kč splatných ihned. Přihlásilo se 21 členů s 220 podíly v nominální hodnotě 11.000 Kč. Ze známých jmen čteme mezi funkcionáři družstva: Ladislav Šilhavý, Vladimír Kokora, Karel Zejda, Tomáš Mackovík aj. Družstvo přistoupilo za člena „Ústředního svazu českých hospodářských společenstev v ČSR" v Brně, od r. 1940 za člena „Moravské jednoty záložen, raiffeisenek a družstev v Brně".

1937 - Účty za rok 1937 vykazovaly zisk 3.456 Kč.

1938 - V r. 1938 firma přestala provádět činnost.

1940 - Agrostroj žádá úřady o prodloužení lhůty ke svolání valné hromady družstva do konce září 1940. Jako důvod udává, že družstvo zastavilo provoz a nezaměstnává žádných úředníků.

- 13. IX. 1940 valná hromada družstva projednávala možnosti zpeněžení ještě zbylých zásob strojů. Uvažovalo se též o pronajmutí dosud neprodaných továrních objektů a místností.

Bilance roku 1940:

aktiva	2,229.895,80 K
pasiva	2,229.895,80 K

1941 - Na valné hromadě 10. VI. 1941 bylo zastoupeno 23 členil se 721 podíly, o rok později 28 členů se 721 podíly.

1946 - Rozhodnutím Místního národního výboru v Přerově a výměrem ze dne 23. V. 1946 byla u družstva zavedena národní správa na základě § 12, odst. 2 dekretu presidenta čs. republiky z 19. V. 1945.

- Na valné hromadě 6. IX. bylo přítomno 16 členů družstva se 72 podíly. Závodní podíl zůstal na výši 50,— Kč. — 3. XII. 1946 byla prozatímní národní správa zrušena.

1947 - Nemovitosti firmy odkoupil Okresní národní výbor v Přerově. 1. XII. 1947 k tomu dala souhlas i Ústřední rada družstev, úřadovna v Brně.

1948 - Výměrem ONV z 8. IV. 1948 dosazena znovu národní správa.

1949 - Valná hromada 15. X. 1949 za přítomnosti 10 členů s 210 podíly schválila návrh na likvidaci družstva.

1951 - 25. II. 1951 likvidace skončila. Byla likvidována majetková částka ve výši 157.948,90. Z celkové částky na podílech 36.700 Kčs obdrželi členové 35.500 Kč.

HENDRYCH Miloslav

1932 - Hendrych M. obdržel koncesi 10. III. 1932 na strojnictví, zejména výrobu mlýnských strojů v Blahoslavově ul. č. 22. Je tedy přímým pokračovatelem fy Brázda.

1938 - inzeruje stavbu mlýnů, opravy strojů a ozubená kola.

1940 - Fa Hendrych je uváděna mezi přerovskými strojírnami. Též v r. 1941 v rejstříku krajského soudu je zapsána jako strojírna pro stavbu mlýnů, Přerov, Radniční ul. 22 (dříve Blahoslavova).

1950 — odhlášeno 6. X. 1950 a začleněno do n. p. Kovoslužba (Blahoslavova 22)

SÝKORA Kliment

1911 - Do roku 1913 byl technickým úředníkem v továrně na vodovody a čerpadla fy Vítěz v Jateční ulici.

1913 - uděluje se mu koncese (12. XII. 1913) k instalování vodovodů a plynovodů, o něco později pro zámečnictví (9. II. 1914).

1914 - Zavedl strojírnou na pumpy a instalační závod na Trávníku č. 63.

1919 - Inzeruje vodovody domovní i hospodářské, koupelny, vany, umyvadla a klosety, od r. 1922 i pumpy na vodu i močůvku.

1930 - V třicátých letech k vodovodům, klosetům, koupelnám a umyvadlům přibýly sprchové lázně, čerpadla různých druhů na vodu, benzin, močůvku a jiné tekutiny, pro pohon ruční i motorový, zejména čerpadla pro studny. V r. 1932 přistupuje výroba pivních tlakostrojů a stáčecích strojů.¹⁰⁰

1931 - V r. 1931 bylo zde zaměstnáno 28 dělníků, závod měl dva elektromotory na 10 HP. Exportovalo se do Jugoslávie.

1936 - Na Středomoravské výstavě vystavuje v samostatném stánku.

1946 - V seznamu přerovských závodů byl podnik označen jako strojírna v Přerově.

1949 - Trvala do r. 1949.

ŽELEZÁRNA ARCHIMEDES

- 1919** - V r. 1919 čtyřčlenná skupina přerovských podnikatelů vytvořila společnost Archimedes. Sociální složení společníků: obchodník starým železem, majitel hostince v Kramářové ulici (Nádražní), Karel Blahut, slévačský mistr ve strojírenské továrně fy Krátký, a Kliment Sýkora, strojař v oboru pump a vodovodů. Zřízení podniku a zejména postavení dílny bylo však odkládáno, protože úřady nechtěly poskytnout stavební povolení vzhledem k zamýšlené trase Dunajsko-oderského průplavu.
- 1920** - Společnost byla definitivně ustavena na základě smlouvy z 12. dubna 1920 a 28. května 1920 se zapisuje do firemního rejstříku s tímto přesným názvem: „**Železárna Archimedes — společnost s ručením obmezaným v Přerově**“. Ohlašuje výrobu všeho litinového, kuj nože -lezného a jinokovového zboží a strojů všeho druhu a obchodování jimi. Výše kmenového kapitálu činila 225.000 Kč.
- 19. II. 1920 kupují společníci od dr. Alfreda „Freiherr von Skene“, pavlovického velkostatkáře a byv. majitele Skenových cukrovarů v Přerově, roli č. 4635 (později 4635/1) budoucí nádvoří továrny za nádražím blíže bochořské cesty a kostelíka německých evangelíků. Mimo to 7. X. byla zakoupena další role, parc. č. 4633 od manželky jednoho přerovského obchodníka. Cena takovéto parcely činila v r. 1920 kolem 4.000 Kč.
- 1921** - 27. května 1921 byla železárně Archimedes udělena koncese na slévání železa a kovů všeho druhu po továrnicku. Jako zástupce firmy uveden Karel Blahut.
- 1923** - Na parcele 4635/1 a na nově zakoupené parcele č. 4634 vznikly nové stavby: slévárna (č. st. parc. 1872) a kanceláře s bytem č. p. 728 (č. st. parc. 1871).
- 1924** - V Chytilově adresáři pro Moravu se dovídáme údaje o počtu osazenstva. Pracovalo zde 17 dělníků a 4 úředníci. Není vyloučeno, že tento stav je z r. 1923.
— V r. 1924 vystupuje ze společnosti Kliment Sýkora a přistupuje jistý inženýr z Brna. On a Blahut jsou zástupci společnosti.
- 1925** - Ačkoliv ke zrušení společnosti došlo až v roce 1928, objevuje se již v r. 1925 záznam v okresním živnostenském rejstříku o udělení koncese Karlu Blahutovi na slévání železa a kovů všeho druhu. V označení místa provozovny je udáno: fa Archimedes Přerov.
- 1927** - V roce 1927 již Blahut inzeruje firmu: „**Karel Blahut, slévárna železa a kovu v Přerově**“.
- 1928** - Na valné hromadě dne 30. října 1928 bylo usneseno společnost zrušit a likvidovat, jak vyplývá z předcházejících údajů, iniciátorem rozchodu společnosti byl K. Blahut, který při likvidaci musel všem svým spolupodnikatelům jejich podíly vyplatit. Úředně jmenovaným likvidátorem byl on ještě spolu s jedním společníkem. U jeho jména ve firemním rejstříku čteme — továrník v Přerově. 3. dubna 1930 likvidace skončila.

K. BLAHUT

- 1928** - Vypůjčil si peníze od nevlastního bratra a podnik rozšířil.

- 1930** - V tomto roce pracovalo v továrně již 65 dělníků, 8 učňů a 4 kancelářské síly. Vyhraněnější se stal sortiment výrobku: odlitky ze šedé litiny od 0,50 kg do 5000 kg na stroje a strojní zařízení, „... litina stavební, komerční, ohni a kyselinám vzdorující“, „... ručně i hromadně na strojích formované veškeré odlitky z kovů (bronzu, mosazi, hliníku)“, dále obuvnické stroje a zařízení, obuvnické svěráky a silniční rozryvače vlastní konstrukce. Rozšířeným výrobkem byly i roury a kanalizační litina.
- 1931** - Podle plánu objektu továrny z 20. VI. 1931 závod se rozkládal na parcele č. 4635/1, kde se nacházelo celkem 5 objektů. Centrem provozu byla slévárna a kanceláře.
- 1933** - Vznikla strojírna této firmy. Majitelé zapsali nový objekt do pozemkové knihy na základě ohlašovacího listu č. 270/33 (stavební plocha č. k. 2230 na p. č. 11633, dosud role).
- 1934** - K. Blahut však v období hospodářské krize neobstál a dostal podnik do konkursu. Ve vyrovnávacím řízení s věřiteli (podle usnesení Krajského soudu v Olomouci z 30. VIII. 1934, Kv687/34). provedl vyrovnání na 30 %.
- 1935** - Vyrovnávací řízení skončeno a vymazáno z podnikového rejstříku na základě usnesení téhož soudu z 22. III. 1935. Karel Blahut i nadále vedl podnik, avšak nemohl být ani majitelem ani koncesionářem své firmy, protože mu hrozilo okamžité zabavení jmění.
- 1936** - K. Blahut se rozhodl k machinaci v té době běžné. Firma přešla na syna nevlastního bratra Rigsberta Blahuta. V rejstřících se vymazuje Karel Blahut a zapisuje Rigsbert. 25. IX. 1938 byla udělena koncese Rigsbertovi pod č. 32436/VI na strojírnu a slévárnu železa a kovů po továrnicku. 6. XI. 1936 byl vymazán Karel Blahut a jako „pachtýř podniku“ zapsán Rigsbert Blahut.¹¹⁷
- 1936** - Z obsáhlé nabídky výrobků fy Blahut z r. 1936 se zdá, že závod má již pět oddělení, které si však nemůžeme představit jako pět částí továrny, nýbrž spíše jako patero základních druhů výroby:
- Rourovna** — odpadové roury lité a příslušné tvarovky polotěžké i pražského normálu, a roury tlakové vodovodní.
- Slévárna** — veškerá litina kanalizační.
- Slévárna strojnická** — měkká, lehce opracovatelná litina pro veškeré druhy strojů, např. stroje hospodářské, čerpadla, elektromotory, kompresory, turbíny, stroje papírnické, mlýnské, cukrovarnické, drtiče kamene, pro průmysl lihovarnický a pivovarnický apod.
- Speciální slévárna** — odlitky z komerční litiny, ze speciální litiny vzdorující vysokému žáru a kyselinám, ze skořepinové litiny.
- Slévárna kovu** — odlitky z fosforové bronze, z mosazi, z hliníku, zinku, i kompozice atd.
- 1939** - 12. ledna 1939 je dán podnik do klidu, ale již 2. března 1939 je koncese udělena (pod č. 1332/VI/39) opět Karlu Blahutovi. Zápis v rejstříku KSO 4. IV. 1939.'
- 1940** - Inzeruje mj. dosud neuváděný výrobek: stavidlové uzávěry

- 1946** - Majitel továrny konstatuje v přípisě MNV v Přerově nedostatek odborných vyučených zaměstnanců, zejména slévačů a strojních zámečníků.
— V prosinci 1946 je zaznamenáno vyvlastňovací řízení s některými majiteli, mezi nimi i s K. Blahutem, avšak jen pokud šlo o vlastnictví pozemků za nádražím, určených pro stavbu dalších objektů ČSD.
- 1948** - V r. 1948 byla do podniku dosazena národní správa. Národním správcem jmenován Josef Černošek. V letech 1947 a 1948 vystavěno skladiště,
- 1950** - 31. XII. 1950 je dnem rozhodným pro znárodnění podniku „**Karel Blahut — strojírna a slévárna železa a kovů v Přerově**“.
Z nemovitostí bylo znárodněno:
slévárna,
strojírna (dílny, technická kancelář a umývárny).
kancelář a byt, čp. 728,
nádvoří továrny s garážemi, kůlnami a vrátnicí,
dvě zahrady.
- 1951** - 1. března 1951 byl podnik začleněn do Přerovských strojíren, n. p.

BELKA

- 1922 - 1931** - Za první sídlo závodu Belka je možné považovat strojírnou v Bartošově ul. č. 8, kde se nalézala od r. 1922 do r. 1931 dílna **fy Kopřiva**, továrna na stroje a kovové zboží. Ještě před odhlášením 21. X. 1931 měla 40 dělníků a elektromotory na 15 HP. Vyráběla zdviže, transportní zařízení, lanové dráhy, jeřáby a transformační stanice pro vysoké napětí. Měla filiální továrnu v Praze VII,
- 1930** - Fa Belka provádí přestavbu části budov akciové rafinerie cukru na strojnickou továrnu. Na plánu města Přerova z r. 1935 vidíme umístění nové továrny nedaleko Bečvy za Malými a Velkými Novosady vedle Optikotechny, Ing. Beneše, Hospodářského družstva a dalších (Cukrovarská 5).
- 1931** - 5. května 1931 ministerstvo vnitra schválilo stanovy společnosti. Název zněl: **Akciová strojírna Belka v Přerově**. Zakladateli se stali: majitel strojařského závodu, strojní technik, dvě „majitelky realit“ a dvě „soukromnice“, celkem s akciovým kapitálem 1,400.000 Kč. rozděleným na 2800 kusů plně splatných akcií po 500 Kč. Předmět podnikání: zřizování, najímání strojíren, sléváren nebo podobných továrních objektů, výroba strojů a strojních zařízení železných ... pro veškerý průmysl, zejména však pro obor dopravy a zvedání, jakož i obor elektrotechnický, získávání a zužitkování patentních práv, vztahujících se k výrobě strojů a zařízení shora uvedených, obchodování vlastními i jinými výrobky.
- 1932** - Dovídáme se další podrobnosti o výrobcích této „speciální továrny na stroje dopravní a zdvihadla“:
kladkostroje, jeřáby, výtahy, vrátky, lanové dráhy, dopravní pásy. šneky atd.
Počet dělníků se pohyboval mezi 60 - 70, úředníků bylo 8, z toho 4 techničtí.
- 1936** - Firma se zúčastnila Středomoravské výstavy v Přerově v r. 1938.
- 1938** - V inzerci propaguje elektrokladkostroj (vyobrazen).

- 1939** - Rozhodnuto zvýšit akciový kapitál z 1,400.000 Kč na 2,000.000 Kč. Na valné hromadě bylo též konstatováno, že společnost nevystačuje se svými provozními místnostmi. Zde vzešel návrh přesídlit na vyhlédnutý a zajištěný pozemek na hranici katastr, území přerovského a újezdského.
- 1940** - Dochází k dokončení výstavby továrních objektů montovny, svařovny, slévárny, železářny a soustružnické dílny.
- 1942** - 13. I. 1942 schváleno zvýšení akciového kapitálu. Vydáno 1200 akcií po 500 K. Strojní zámečnictví z Bartošovy ul. č. 8 (ohlášeno 15. I. 1931 a vymazáno 18. 4. 3. 1942) bylo začleněno do inventáře fy „Belka“ za úhradu 420 ks akcií bývalému majiteli.
- 1943** - 16. IX. 1943 udělena prokura vnucenému správci závodu (tzv. Betriebsführer) Othmaru Siegelovi, místnímu vedoucímu NSDAP (ve dnech osvobození uprchl z Přerova).
- 1946** - Firma Belka sděluje MNV v Přerově, že trpí nedostatkem provozoven. Ve starých objektech v Cukrovarské ulici má být zahájena výroba ocelových lan, koncesovaná jinou firmou již od r. 1940.
- 1948** - Na základě dekretu presidenta republiky ze dne 19. května 1945 čís. 5 Sb. § 7 odst. 2 a § 10 byla zavedena prozatímní národní správa. Jmenování tři prozatímní správci.
 - Výměrem z 10. IV. 1948 byla tato prozatímní správa Zemským národním výborem zrušena, jelikož mezitím ministerstvo vnitřního obchodu a ministerstvo průmyslu v Praze zavedly definitivní národní správu výměrem ze 17. III. 1948. ZNV v Brně pověřil vedením národní správy **Gottwaldovy závody, n. p. v Brně**.
 - 27. VI. 1948 vyhláškou ministerstva průmyslu č. 1254, uveřejněnou též v U. 1. částka 128 **ze dne 4. VII.; 1948, byla firma Belka znárodněna**.
 - 29. VI. 1948 vyhláškou min. průmyslu C. 1318 (0. 1. I. částka 126 ze dne 4. VII. 1948) byla firma začleněna do n. p. TRANSPORTA v Chrudimí, závody na výrobu dopravních zařízení.
- 1950** - 28. Jíl. 1950 vyhláškou min. průmyslu č. 1053 byla znárodněná majetková podstata firmy vyčleněna z majetkové podstaty n. p. Transporta a začleněna do n. p. KERAMOSTROJ v Blansku.
- 1953** - Den 1. I. 1951 je dnem zřízení n. p. PŘEROVSKÉ STROJÍRNY. Tímto dnem byla definitivně začleněna do Přerovských strojíren i firma Belka (Transporta, Keramostroj).^{13R}

DANĚK — Vlkoš

- 1942** - Zápis firmy se uskutečňuje dne 23. ledna 1942.
- 1945** - 24. února 1945 se firma Daněk označuje jako továrna na nástroje a hospodářské stroje.
- 1947** - Již během protektorátu byly hlavním artiklem výroby lisy a totéž platí o poválečném období. V r. 1947 čteme v podtitulku firmy: továrna na samovázací lisy, Vlkoš u Přerova. Šlo zejména o výrobu v této době právě zde zdokonaleného samovazače na slámu.

1948 - 19. III. 1948 výměrem ONV v Přerově z I. III. 1948 podle dekretu č. 5/1945 Sb. byla v podniku zavedena národní správa (26. IV. 1948 záznam národní správy byl vymazán).

1950 - Podle vyhlášky min. průmyslu z 27. VI. 1948 č. 1254 byla dne 31. XII. 1950 majetková podstata firmy znárodněna a dle vyhlášky min. průmyslu z 28. III. 1950 č. 1054 začleněna do **Keramostroje, n. p. Blansko**.

1951 - 1. I. 1951 byly přerovské závody Keramostroje (Heinik, Belka, závod ve stavbě a Daněk) pojaty do nové vzniklého n. p. **Přerovské strojírny**.

GOTTWALDOVY ZÁVODY

1948 - Když po únorových událostech nastal proces znárodnování, byly to právě Gottwaldovy závody, přesněji „První brněnská a královopolská strojírna Gottwaldovy závody, n. p. v Brně“, která převzala pod svou patronací i název hned několika přerovských firem.

- Výměrem ze 17. dubna 1948 č. 5832-IVa/29-48 pověřil ZNV v Brně vedením národní správy podniku BELKA Gottwaldovy závody, n. p. v Brně, avšak jen nakrátko. 27. VI. 1948 vyhláškou min. průmyslu č. 1254, uveřejněnou též v Ú. 1. 1. částka 126 ze dne 4. VII. 1948, byla „Belka“ znárodněna a 29. VI. 1948 vyhláškou min. průmyslu č. 1318 (Ú. 1. I. částka 126 ze dne 4. VII. 1948) začleněna do n. p. TRANSPORTA v Chrudimi, závody na dopravní zařízení.

- Znárodněný majetek fy HEINIK byl začleněn do Gottwaldových závodů podle vyhlášky min. průmyslu ze dne 29. VI. 1948 č. 1304, Ú. 1. jako závod 6 (dříve Heinik), Přerov. Po dvou letech byl závod vyňat z podniku Gottwaldových závodů a podle vyhlášky z 28. III. 1950 č. 1054 Ú. 1. II. byl začleněn do KERAMOSTROJE, n. p. Blansko.

- Firma j. KRÁTKÝ nabyla spojitosti s Gottwaldovými závody tím způsobem, že 26. IV. 1948 podle výměru ONV v Přerově z 10. IV. 1948 čj. 5866/5-VIII./1948 dosud ustavený národní správce byl vystřídán národní správou Gottwaldových závodů, a to dne 7. VI. 1948 výměrem ZNV v Brně z 30. IV. 1948. Dosavadní správce se stal zmocněncem tohoto národního podniku v přerovském závodě. Po dvou letech výměrem ONV v Přerově z 3. XI. 1950 ke dni 31. XII. 1950 se vymazuje národní správce Gottwaldovy závody n. p. a národní správa vůbec, firma byla znárodněna podle vyhlášky min. průmyslu z 27. VI. 1948 č. 1254 a podle vyhlášky téhož ministerstva z 28. III. 1950 č. 1054 začleněna do KERAMOSTROJE, n. p. Blansko.¹⁴⁴

- **Součástí Gottwaldových závodů** byla i strojírna fy DANĚK ve Vlkoši. V letech 1948 a 1949 se s ní setkáváme pod názvem Gottwaldovy závody Vlkoš. V r. 1950 přešla do KERAMOSTROJE a vzápětí na to do Přerovských strojíren.

- **ZÁVOD VE STAVBĚ** byl veden pod názvem Gottwaldovy závody již od položení základního kamene v polích za kasárnami ve dnech 27.-28. října 1948. 1. ledna 1951 přešel přímo do Přerovských strojíren.

PŘEROVSKÉ STROJÍRNY

1950 - Podle § 4 a 7 zákona č. 103/1950 Sb. o národních podnicích průmyslových, v dohodě s ministerstvem financí, na základě zřizovací listiny ministra průmyslu č. 625/132391/50-V.-VI. ze dne 16. X. 1950, byl ustaven nový podnik, jehož název, sídlo a začlenění byly určeny následovně:

- název** - „Přerovské strojírný, národní podnik“
- sídlo** - Přerov
- základní závod** - v Přerově
- podřízenost** - generálnímu řediteli pro těžké strojírenství

1951 - jako den vzniku označeno datum 1. I. 1951. Podle shora citované zřizovací listiny k tomuto datu byly do nového podniku začleněny z majetku národního podniku Keramostroj — Blansko pobočné závody:

1. závod v Přerově [dříve Heinik, Krátký a Belka]
2. závod ve stavbě v Přerově
3. závod ve Vlkoši (dříve Daněk)

Výměrem ministerstva průmyslu C. 57887/51-A-Í-3, od 1. 11. 1951 přibyla ke jmenovaným závodům znárodněná podstata firmy „Blahut — strojírna a slévárna kovů v Přerově“.

Prozatímním vedením nového podniku byl jmenován ing. Sergej Kondruk (výměr z 2. V. 1951).

1953 - Dne 24. a 29. VIII. 1953 došlo k dohodě mezi Přerovskými strojírnami a nově vytvořeným podnikem „Čs. automobilové opravny“ (později LIAZ) o přenechání objektu firmy Krátký pro hlavní provoz opraven. Slévárna v Komenského ulici č. 37 zůstala součástí Přerovských strojíren.

- Zatímním vedením podniku byl pověřen Václav Štaffa (ve firemním rejstříku zapsán 14. V. 1953).&"

1954 - Podnikovým ředitelem byl jmenován Bohuslav Straus.

1955 - Slévárna v Komenského ulici č. 37 byla zrušena a objekt předán přerovskému pivovaru.¹⁵⁶

1958 - Rozhodnutím ministra těžkého strojírenství čís. 6/41 ze dne 19. III. 1958 na základě § 35 zákona č. 51/1955 Sb. došlo ke sloučení

1. Keramostroje Blansko
2. Západočeských strojíren a sléváren, n. p. Dýšina (okres Plzeň)
3. Montáží energetických a keramických zařízení, n. p., Brno,

s Přerovskými strojírnami, n. p. Přerov a to ke dni 1. IV. 1958. Se souhlasem vlády Čs. republiky Přerovské strojírný se staly vedoucím národním podnikem. Řediteli této nově vytvořené výrobně hospodářské jednotky (VH.J) byly dále podřízeny: Stavostroj Nové Město, n. p. Nové Město nad Metují a Podpoljanské strojárně, n. p. Detva.

Výrobně hospodářská jednotka Přerovské strojírný, n. p., byla podřízena ministerstvu těžkého strojírenství.¹⁵⁷

1959 - Počet podřízených podniků se rozšířil o závod v Horním Slavkově.

1961 - K 1. I. 1961 se vyčlenil závod Podpoljanské strojárně, n. p. Detva. Stal se součástí Závodů J. V. Stalina v Martině.

- 1962** - S platností od 1. V. 1962 jmenován nový ředitel podniku Stanislav Příkryl.
- Na základě usnesení vlády z 28. XI. 1962 a výnosu ministra paliv a energetiky byl z VHJ vyčleněn závod „Přerovské strojírný v Horním Slavkově“. Stal se součástí Severočeského hnědohelného revíru, ústřední dílny v Komořanech.
 - V rámci úpravy struktury VHJ se staly podřízeným závodem i Montáže Přerov — závod
- 1963** - Stavostroj Nové Město nad Metují přestal být podřízeným podnikem a stal se součástí Přerovských strojíren.
- 1965** - Rozhodnutím ministerstva těžkého strojírenství č. 7/2-65 ze dne 3. VI. 1965 k datu 1. července 1965 byly sloučeny:
- VHJ CKD Praha,
 - VHJ Čs. závody naftových motorů,
 - VHJ Přerovské strojírný pozůstávající ze základního závodu Přerov a Montáží Přerov.
- Nově ustavené seskupení obdrželo název „ČKD Praha, oborový podnik Praha“.
- Dosavadní Přerovské strojírný, n. p., byl do tohoto seskupení začleněn jako závod Přerovské strojírný.
- 1968** - Od 1. října 1968 nastoupil do funkce ředitele závodu Přerovské strojírný inž. Milan Janout.
- 1969** - 1. ledna 1969 byl opět ustaven samostatný podnik „Přerovské strojírný, n. p. Přerov“, který se člení na základní výrobní závod a závod Montáže.

KERAMOSTROJ

- 1950** - **Keramostroj**, n. p. Blansko byl po Gottwaldových závodech dalším podnikem, kterým převzal většinu přerovských strojírenských závodů. Jako celek na území města Přerova vytvořil v r. 1951 Přerovské strojírný.
- **BELKA**, od r. 1948 TRANSPORTA byla jako znárodněná firma začleněna do Keramostroje n. p. Blansko na základě vyhlášky ze dne 28. III. 1950 číslo 1053. K 1. lednu 1951 přešla do Přerovských strojíren.
 - **HEINIK**. od r. 1948 GOTTWALDOVY ZÁVODY, se stal součástí Keramostroje jako závod 06 (Heinik) podle vyhlášky z 28. III. 1950 č. 1054 Ú. 1. II. a za necelý rok výměrem ministerstva průmyslu z 16. X. 1950 čj. 132 391/50 - V.-VI./1 ke dni **3. ledna 1951 začleněn do Přerovských strojíren, n. p.**
 - **KRÁTKÝ**, firma pod národní správou Gottwaldových závodů přešla do Keramostroje jako právě znárodněná podle vyhlášky min. průmyslu z 27. VI. 1948 čís. 1254 a vyhlášky z 28. III. 1950 č. 1054. Pod firmou Keramostroj přešla k 1. lednu 1951 do Přerovských strojíren.
 - **DANĚK ve Vlkoši**, v r. 1948 a 1949 GOTTWALDOVY ZÁVODY VLKOŠ, připadly rovněž jako právě znárodněná firma Keramostroji na podkladě vyhlášky min. průmyslu z 28. III. 1950 čís. 1054. Od 1. ledna 1951 se i tato továrna stává součástí Přerovských strojíren.

1958 - Dnem 1. dubna 1958 podle rozhodnutí min. těžkého strojírenství z 19. III. 1958 č. 6/41 se slučuje Keramostroj, n. p. Blansko, spolu s některými dalšími závody pod PŘEROVSKÉ STROJÍRNY n. p. v Přerově do výrobní hospodářské jednotky.

VĚTŠÍ PŘEROVSKÉ KOVODÍLNY

VONDRÁK František

- 1906** - 22. VI. 1906 mu byla udělena koncese na stavební a umělecké zámečnictví. Adresa; Přerov 932.
- 1908** - Inzeruje zámečnictví v Čechově ulici s výrobou železných ohrad a koryt pro vepřový dobytek.
- 1910** - Zřizuje novou zámečnickou dílnu při domě č. 367 a staví kovářskou dílnu.
- 1924** - Jeho kovodílna se stává sídlem společnosti „Váha“ na výrobu vah a závaží (viz tam), avšak pouze na krátkou dobu v r. 1924.
- 1927** - Inzeruje strojní a umělé zámečnictví, výrobu portálů, okrasných zábradlí a speciální výrobu vah.
- 1938** - Vyrábí a opravuje váhy pro obchod a hospodářství (zámečnictví na Šíravě č. 24)

KOMÍNEK Rudolf

- 1914** - Zřídil mědikovnu a kotlárnou.
- 1924** - Na základě směnné smlouvy z 21. III. 1924 R. Komínek se stává majitelem domu čp. 760 (Wurmova ul. 30), když předtím od r. 1922 do r. 1924 působil v Čechově ulici 39, čp. 929, v bývalé strojárně Macharáčkově.
- 1925** - Vystavuje v Kroměříži: destilační přístroj na slivovici, lázeňská kamna do koupelen, výčepní válce na sodovou vodu z mědi pro sodovkárny, měděné vaničky na ohřívání vody, měděné prací kotle. Dále inzeruje výrobu měděného nádobí pro kuchyně a restaurace, cínování kuchyňského a mlékárenského nádobí, železné kotle pro hostinské a pivovary, veškeré práce rourové, měděné i železné, montáže, autogenní sváření mědi, mosazi, hliníku a všech kovů.
- 1930** - V této době zde pracovalo 30 až 40 dělníků, mezi nimi dosti učňů.
- 1948** - závod trval pravděpodobně do r. 1948. Ve firemním rejstříku je firma vymazána 31. III. 1952 pro zánik ve smyslu § 5 zákona č. 22/1948.

BUBENÍK Jindřich

- 1918** - 30. III. 1918 zahajuje zámečnickou živnost v Přerově na Velké dláždce č. 1644/79.
- 1932** - uvádí pod jméno firmy zaměření podniku na výrobu lopat a rýčů.
- 1936** - Z katalogu Středomoravské výstavy poznáváme sortiment této firmy: vyrábí veškeré kované a lisované předměty, lisované a kované háky, jednoduché i dvojité

kladkostroje a jeřáby, od nejmenších do největších rozměrů, kované lopaty a ocelové rýče, krumpáče, polotovary motyk a seker, ocelové motyky, desky a radlice k pluhům, kovaná železa do žehliček, lisované roubíky pro vysoké i nízké napětí, izolátorové podpěry, napínací šrouby od 0,5 až do 1,5 coulu. Součástky mostních a vagónových vah. Odkovky všech druhů o různé pevnosti a kusové váhy do 300 kg. Rovnání a stáčení plechů různé velikosti a síly.

1938 - Firma Bubeník se označuje jako strojírna.

1940 - Výrobní program zůstává nezměněn.

1946 - Firma pokračuje i po smrti Jindřicha Bubeníka (5. II. 1945) ve výrobě železného zboží.¹⁷⁹

MOŠ Vilém

1908 - Vilém Moš pracoval v Přerove až do r. 1908 jako zámečnický pomocník. V témž roce mu byl udělen cestovní pas do Německa.

1919 - Po skončení světové války se vrátil z ciziny a 8. X. 1919 ohlásil jako živnost umělé a stavební zámečnictví v Palackého tr. č. 26. Koncese mu byla udělena 19. III. 1920.

1923 - V. Moš mění pracoviště, Jeho nová dílna se nacházela od r. 1923 na Komenského třídě čp. 1528 (Orient, č. 18, též 50)

1929 - Získává koncesi na niklování kovů a teprve od tohoto roku můžeme hovořit o malé továrně. V roce 1929 mu byla vyměřena všeobecná daň výdělková ze základu 60.000 Kč.

1930 - Začátkem třicátých let jsou nejvíce vyráběným zbožím úsporné krby (kamínka) tzv. **sporáky** a výhřevná tělesa typu PARKIT a HAROT. Reklama hovoří o tom, že firma V. Moš byla první továrnou na sporáky v republice. Exportovala do Německa, Polska, Rakouska, Argentiny aj. Bylo zde zaměstnáno 25 dělníků, na něž připadalo 5 HP elektromotorových pohonných sil. V r. 1930 zřizuje Moš při svém přerovském závodě pobočku v Praze XVI., Vyšehradská t. 7 (sklad a prodejna).

1934 - Odhlašuje pobočný závod v Praze. (20. XII. 1934.)

1946 - 1. III. 1946 odhlášeno umělé a stavební zámečnictví, 31. VII. 1946 odhlášeno niklování kovů.¹⁸⁰

HENDRYCHové — modeláři

1904 - Hendrych inzeruje jako modelář a výrobce modelů pro strojní a ornamentální potřebu ze dřeva o kovu. Adresa Přerov, Šířava 287.

1911 - Uděluje se koncese na strojnictví a modelářství ing. Janu Hendrychovi v Přerově, Čechova ul. 33 (12. IV. 1911).¹⁸¹ „

1923 - Hendrych Josef ohlašuje výrobu modelů pro strojírný a slévárny, geometrická tělesa a modely pro volné kreslení. Modelárnu, vybavenou elektrickým pohonem, měl v Mostní ul. č. 18.

„V A H A ”

1922 — „Váha" začíná na základě společenské smlouvy z 24. V. 1922 a dodatku z 9. IX. 1922. Zapisuje se jako společnost na vyrábění a odbyt vah a závaží (soustavy a patentu Schember) s ručením obmezeným. sídlo hlavního závodu Přerov na Moravě. Kmenový kapitál 200.000 Kí. Předmět podnikání: výroba a odbyt, jakož i udržování a správký prostředků na vážení všech druhů, soustavy a patentu Schember vyjímajíc váhy s válečkovým závažím pod nosností 100 kg a všech do toho spadajících strojů a jejich součástí na území čs. republiky.

Jednatelé byli:

Egon Kulka a jistý konstruktér z Prahy.

Náhradníky

jeden úředník od fy Kulková a jeden od fy C. Schember & Söchne.

Sídlo firmy byla továrna Kulknvé, jak je uvedeno i na adrese v živnostenském rejstříku.

- koncese udělena 23. III. 1923.

1924 -Pravděpodobně v důsledku úpadku firmy Kulková bylo sídlo „Váhy" přemístěno z Tovární ulice na Šířavu do dílen zámečnicka — kováře Fr. Vondráka. Ale téhož roku se vymazuje Egon Kulka a sídlo Váhy. Hlavní závod se přemist'uje knihovně až do Stěpánova (v r. 1925). Pozn.: členové společnosti pocházeli i ze vzdálených měst.

1925 - Tím působnost fy Váha v Přerově končí. Návaznost lze sledovat u fy Vondrák

MONTEFERRO

1925 - Rok po úpadku fy Kulková a po odstoupení z jednatelské funkce fy „Váha" (1925j a jejím přemístění do Stěpánova, zakládá Egon Kulka firmu Monteferro, která je již rázu obchodního — nevýrobního. Zápis ve firemním rejstříku zněl: **Monteferro, kancelář pro technické potřeby pro strojnictví a těiirštua Egon Kulka**. Předmět podnikání: obchod stroji, strojními součástkami a příslušenstvím, technickými a- průmyslovými potřebami a celkovými zařízeními pro továrny jakož i obchod starými kovy a starým železem, hadrami a kostmi.

1935 - Vymazuje se v rejstříku pro odhlášení živnosti (8. I. 1935).

KULKA Arnošt (Ernst)

1927 - 15. VII. 1927 úřady udělují Arnoštu Kulkovi koncesi k obchodu se stroji a jejich součástkami a celkovými zařízeními pro továrny. Na jiném místě se k tomu připisuje obchod starým železem, kovy a průmyslovými odpadky. Sídlo: Přerov, Svěpomoc I/1993.

1931- Od 1. I. 1931 pod stejným zněním byla vytvořena společnost, v níž k Arnoštovi Kulkovi přistupuje Ignác Kulka.

Zaznamenáváme změnu znění v předmětu podnikání: opravy strojů po továrnicku. K tomu byly dány předpoklady přemístěním sídla firmy do Tovární ulice do některých objektů Kokorovy továrny, a sice čp. 900 a 953. Koncese udělena 19. II. 1931. Bylo zde zaměstnáno 45 dělníků. Obchod železem zůstal na Svěpomoci.

- 1932**- Znovu nacházíme označení „továrna na stroje“ u jména Kulka! Do živnostenského rejstříku se zapisuje: „Fa Arnošt Kulka, továrna na stroje a dílna na opravu, koupě a prodej továrních zařízení, horní a hutní výrobky, koncese ku vyrábění a opravě parních kotlů po továrnicku.“ Koncese udělena 16. IX. 1932.¹⁹⁴
- 1940** - Vzhledem k židovskému původu Kulku dochází v r. 1940 z rozhodnutí oberlandrátu v Olomouci ve smyslu prováděcího výnosu říšského protektora v Čechách a na Moravě z 8. XII. 1939, k dosazení **Hugo Schestago** jako správce majetku s dispozičním právem se všemi plnými mocemi v pozici majitele.
- 1941** - Od 10. V. 1941 se stává majitelem Franz Alois Birke, ředitel továrny na parní kotle v Drážďanech, který dává firmě název „**Böhmisch-mährische Dampfkessel und Apparatenbauanstalt**“ (Českomoravská továrna na parní kotle a stroje). Předmět podnikání byl stejný: výroba a oprava parních kotlů a strojů.
- 1945** - Ve firemním rejstříku kraj. soudu se vymazuje likvidace a arizování firmy a prohlašuje setrvání fy Kulka Arnošt se zpětnou platností od 1. XII. 1941 na základě výměru ONV z 14. května 1945.
- 1946** - V r. 1946 zastihujeme firmu opět s podtitulkem „strojírna a kotlárna“
- 1952** - Firma byla pro zánik vymazána, když předtím došlo k jejímu znárodnění ve smyslu dekretu presidenta republiky z r. 1945.

ČERVENKA, HEJL

- 1929 - Společnosti Červenka—Hejl byla udělena dne 20. IV. 1929 koncese na zámečnickou výrobu pokladen, zajišťovacích zámků a do tohoto oboru spadajících výrobků. Dílny se nacházely v bývalém cukrovare na parcele č. 606/2.
- 1932** - 27. V. 1932 se oba osamostatnili.
- Firma Hejl, výroba pokladen a zajišťovacích zámků zahajuje 11. XI. 1932 v původním provozu v cukrovare, ale končí v následujícím roce. 31. ledna 1934 se odhlašuje.
- 1933** -1. března 1933 (koncese z 25. IV. 1933) jeden ze společníků, Červenka, založil samostatný závod. Vyráběl pancéřové pokladny, trezory a zajišťovací zámky v Tovární ul. č. 1021. Továrna zásobovala pokladnami celou Moravu.
- 1934** - Došlo k nucené správě a téhož roku připadl dům čp. 1021 (stavební parcela 1015) staviteli Jandáskovi v dražbě. Majitelem tohoto objektu byla až dosud firma Weigl.

VÝZNAMNĚJŠÍ ŘEMESLNÍCI KOVOVÝROBCI LET 1850 —1965

GRÉGR Jiří

1848 - Koupil dům čp. 438 (dnešní Blahoslavova 22). V r. 1884 dům připadl Arnoštu Grégrovi (též Greger).

1859 — Je uváděn jako zámečnick.

MENDE Josef

asi 1850 - Kovolítec a mosazník, podle Rosického měl dílnu na zemědělské stroje a byl jedním z prvních toho řemesla v Přerově (jmenuje jej Mendle). Ód r. 1892 sloučil se s Heinikem, 1855 zemřel (viz Heinik).

PLEUS Vilém

1853 - Stává se majitelem domu čp. 86 za 3.000 zl. (do r. 1875) a v tomtéž roce domu čp. 142 (do r. 1854).

1854 - Zavedl první klempířství v Přerově.

1887 - Ještě v roce 1887 nalézáme záznam udělení koncese pro klempíře Viléma Pleuse.

VRAŠTIL Emanuel

1886 - Sítař (Siebmachergeverbe), ohlašuje živnost 9. 7. 1886, 25. 8. je mu udělena koncese.

1893 - Je uváděn jako „vyrábítel“ drátěných matrací, mosazné tkaniny, drátového pletiva a síťového zboží pro různé účely. V témž roce vystavuje v Přerově s ostatními firmami na výstavě.

1904 - Při jeho úmrtí (pravděpodobně 1904) a při převedení závodu na jeho manželku Annu, dovídáme se umístění ve městě, čp. 782.

1907 - Znovu inzerce na tytéž výrobky, potom se stopa ztrácí.

FRIEDRICH Arnold

1900 - Živnost ohlašuje 30. června 1900, koncesi na zámečnictví obdržel 12. 3. 1901 v čp. 166.

1908 - Zřizuje novou dílnu a ohlašuje se jako „specielní a strojnická dílna v Přerově,“ v Komenského ulici č. 4.

1911 - Inzeruje obrábění železa, kovů a zhotovování různých mechanických strojů a též opravy elektromotorů.

1912 - Odhlášeno 25. 6. 1912.

GRANÁT Emanuel

1904 - 19. 2. 1904 ohlašuje živnost, 10. 2. 1906 je mu udělena koncese, čp. 517.

1907 - Vyráběl zábradlí ke schodištím, balkónům a zahradám, hrobkám, náhrobní svítilny, kovaná vrata, ploty z drátěného pletiva, železná okna pro továrny a stáje, železné schody, kování oken a dveří, sporokrbý.

1908 - Staví dílnu, podle zápisu o obnovení koncese na Velké Dlážce v čp. 1628.

1910 - Přistavuje k dílně další objekt.

1914 - Inzeruje drátěné ploty železné konstrukce a sítařství.

1924 - Odhlášeno a vedeno pod názvem Granátová Krista, Velká Dlážka č. p. 33 až do odhlášení v r. 1927.

GRÉGR Arnošt

1884 - Přebírá řemeslnou kovovýrobu po Jiřím Grégrovi (viz tam) v čp. 438.

1907 - Vyrábí různé druhy kování, zejména ke sporákům, trouby k pečení, rámy, dvířka, plotny apod.

1924 - Firma mění adresu: Komenského 43.

HORÁČEK František

1903 - Zámečnictví od 25. 4. 1903 s výrobou zaměřenou na váhy Přerov čp. 932.

1905 - Odhlášeno 31. 5. 1905.

KLIMENT Josef

1904 - Koncese udělena 11. 5. 1904 na mechanické a stavební zámečnictví na Šířavě, Přerov čp. 135.²²⁹ {Gewerberegister A — 617}

1908 - V Kroměříži vystavoval své výrobky: zařízení moderních ohrad pro vepře, řezačku na řepu a brambory, železný trakař, železné hrábě.
- Tým rok inzeruje výrobu, sporáků, železná okna, dveře, zábradlí, ploty a hrobky, a též „novinku pro pp. hostinské“: železné stoly a židle s věšákem vespod pro klobouk.
- Místo výroby v r. 1908 Přerov, Riegrova ul. (proti akc. pivovaru), v r. 1911 uváděna Bartošova ul. (rovněž proti pivovaru).²³⁰

1924 - Umístění závodu adresováno do Palackého ulice.

LICHNOVSKÝ Josef

1911 - Propaguje se jako první pilníkářská dílna, „výroba pilníků, rašplí a všeho do oboru spadajícího“, Přerov, Trávník č. 8. Jiné podrobnosti nejsou známy.

SLEZÁK Čeněk

1902 - Vyrábí váhy všeho druhu: vagónové, mostní, vozové, na živý dobytek, desetinné různých typů, řeznické, bilanční a stolní. Umístění závodu: Přerov, Čechova ul. (Na Loučkách) čís. 932.

1910 - Odhlášeno 6. 10. 1910.

ZLÁMAL František

1900 - Označuje se za „továrnu na hospodářské stroje“, Přerov Velká Dlážka.

1908 - Mění své podnikatelské zaměření na obchod s hadry, kostmi a starým železem.

VONDRÁK František

1906 - 22. VI. 1906 mu byla udělena koncese na stavební a umělecké zámečnictví. Adresa; Přerov 932.

1908 - Inzeruje zámečnictví v Čechově ulici s **výrobou železných ohrad a koryt pro vepřový dobytek.**

1910 - Zřizuje novou zámečnickou dílnu při domě č. 367 a staví kovářskou dílnu.

1924 - Jeho kovodílna se stává **sídlem společnosti „Váha“** na výrobu vah a závaží (viz tam), avšak pouze na krátkou dobu v r. 1924.

1927 - Inzeruje strojní a umělé zámečnictví, výrobu portálů, okrasných zábradlí a **speciální výrobu vah.**

1938 - Vyrábí a opravuje váhy pro obchod a hospodářství (zámečnictví na Šíravě č. 24)

KOMÍNEK Rudolf

1914 - Zřídil mědikovnu a kotlárnou.

1924 - Na základě směnné smlouvy z 21. III. 1924 R. Komínek se stává majitelem domu čp. 760 (Wurmova ul. 30), když předtím od r. 1922 do r. 1924 působil v Čechově ulici 39, čp. 929, v bývalé strojárně Macharáčkově.

1925 - Vystavuje v Kroměříži: destilační přístroj na slivovici, lázeňská kamna do koupelen,

výčepní válce na sodovou vodu z mědi pro sodovkárny, měděné vaničky na ohřívání vody, měděné prací kotle. Dále inzeruje výrobu měděného nádobí pro kuchyně a restaurace, cínování kuchyňského a mlékárenského nádobí, železné kotle pro hostinské a pivovary, veškeré práce rourové, měděné i železné, montáže, autogenní sváření mědi, mosazi, hliníku a všech kovů.

1930 - V této době zde pracovalo 30 až 40 dělníků, mezi nimi dosti učňů.

1948 - závod trval pravděpodobně do r. 1948. Ve firemním rejstříku je firma vymazána 31. III. 1952 pro zánik ve smyslu § 5 zákona č. 22/1948.

BUBENÍK Jindřich

1918 - 30. III. 1918 zahajuje zámečnickou živnost v Přerově na Velké dlážce č. 1644/79.

1932 - uvádí pod jméno firmy zaměření podniku na výrobu lopat a rýčů.

1936 - Z katalogu Středomoravské výstavy poznáváme sortiment této firmy: vyrábí veškeré kované a lisované předměty, lisované a kované háky, jednoduché i dvojité kladkostroje a jeřáby, od nejmenších do největších rozměrů, kované lopaty a ocelové rýče, krumpáče, polotovary motyk a seker, ocelové motyky, desky a radlice k pluhům, kovaná železa do žehliček, lisované roubíky pro vysoké i nízké napětí, izolátorové podpěry, napínací šrouby od 0,5 až do 1,5 coulu. Součástky mostních a vagonových vah. Odkovky všech druhů o různé pevnosti a kusové váhy do 300 kg. Rovnání a stáčení plechů různé velikosti a síly.

1938 - Firma Bubeník se označuje jako strojírna.

1940 - Výrobní program zůstává nezměněn.

1946 - Firma pokračuje i po smrti Jindřicha Bubeníka (5. II. 1945) ve výrobě železného zboží.¹⁷⁹

MOŠ Vilém

1908 - Vilém Moš pracoval v Přerově až do r. 1908 jako zámečnický pomocník. V témž roce mu byl udělen cestovní pas do Německa.

1919 - Po skončení světové války se vrátil z ciziny a 8. X. 1919 ohlásil jako živnost umělé a stavební zámečnictví v Palackého tr. č. 26. Koncese mu byla udělena 19. III. 1920.

1923 - V. Moš mění pracoviště, Jeho nová dílna se nacházela od r. 1923 na Komenského třídě čp. 1528 (Orient, č. 18, též 50)

1929 - Získává koncesi na niklování kovů a teprve od tohoto roku můžeme hovořit o malé továrně. V roce 1929 mu byla vyměřena všeobecná daň výdělková ze základu 60.000 Kč.

1930 - Začátkem třicátých let jsou nejvíce vyráběným zbožím úsporné krby (kamínka) tzv. **sporáky** a výhřevná tělesa typu PARKIT a HAROT. Reklama hovoří o tom, že firma V. Moš byla první továrnou na sporáky v republice. Exportovala do Německa, Polska, Rakouska, Argentiny aj. Bylo zde zaměstnáno 25 dělníků, na něž připadalo 5 HP elektromotorových pohonných sil. V r. 1930 zřizuje Moš při svém přerovském závodě pobočku v Praze XVI., Vyšehradská t. 7 (sklad a prodejna).

1934 - Odhlašuje pobočný závod v Praze. (20. XII. 1934.)

1946 - 1. III. 1946 odhlášeno umělé a stavební zámečnictví, 31. VII. 1946 odhlášeno niklování kovů.¹⁸

HENDRYCHové — modeláři

1904 - Hendrych inzeruje jako modelář a výrobce modelů pro strojní a ornamentální potřebu ze dřeva o kovu. Adresa Přerov, Šířava 287.

1911 - Uděluje se koncese na strojnictví a modelářství ing. Janu Hendrychovi v Přerově, Čechova ul. 33 (12. IV. 1911).^{15?} „

1923 - Hendrych Josef ohlašuje výrobu modelů pro strojírny a slévárny, geometrická tělesa a modely pro volné kreslení. Modelárnu, vybavenou elektrickým pohonem, měl v Mostní ul. č. 18.

„V A H A ”

1922 — „Váha“ začíná na základě společenské smlouvy z 24. V. 1922 a dodatku z 9. IX. 1922. Zapisuje se jako společnost na vyrábění a odbyt vah a závaží (soustavy a patentu Schember) s ručením obmezeným. sídlo hlavního závodu Přerov na Moravě. Kmenový kapitál 200.000 Kč. Předmět podnikání: výroba a odbyt, jakož i udržování a správký prostředků na vážení všech druhů, soustavy a patentu Schember vyjímajíc váhy s válečkovým závažím pod nosností 100 kg a všech do toho spadajících strojů a jejich součástí na území čs. republiky.

Jednatelé byli:

Egon Kulka a jistý konstruktér z Prahy.

Náhradníky

jeden úředník od fy Kulková a jeden od fy C. Schember & Söchne.

Sídlo firmy byla továrna Kulknvé, jak je uvedeno i na adrese v živnostenském rejstříku.

- koncese udělena 23. III. 1923.

1924 -Pravděpodobně v důsledku úpadku firmy Kulková bylo sídlo „Váhy“ přemístěno z Tovární ulice na Šířavu do dílen zámečníka — kováře Fr. Vondráka. Ale téhož roku se vymazuje Egon Kulka a sídlo Váhy. Hlavní závod se přemísťuje knihovně až do Stěpánova (v r. 1925). Pozn.: členové společnosti pocházeli i ze vzdálených měst.

1925 - Tím působnost fy Váha v Přerově končí. Návaznost lze sledovat u fy Vondrák

MONTEFERRO

1925 - Rok po úpadku fy Kulková a po odstoupení z jednatelské funkce fy „Váha“ (1925j a jejím přemístění do Stěpánova, zakládá Egon Kulka firmu Monteferro, která je již rázu obchodního — nevýrobního. Zápis ve firemním rejstříku zněl: **Monteferro, kancelář pro technické potřeby pro strojnictví a těžiřstua Egon Kulka**. Předmět podnikání: obchod stroji, strojními součástkami a příslušenstvím, technickými a- průmyslovými potřebami a celkovými zařízeními pro továrny jakož i obchod starými kovy a starým železem, hadrami a kostmi.

1935 - Vymazuje se v rejstříku pro odhlášení živnosti (8. I. 1935).

KULKA Arnošt (Ernst)

1927 - 15. VII. 1927 úřady udělují Arnoštu Kulkovi koncesi k obchodu se stroji a jejich součástkami a celkovými zařízeními pro továrny. Na jiném místě se k tomu připisuje obchod starým železem, kovy a průmyslovými odpadky. Sídlo: Přerov, Svěpomoc I/1993.

1931- Od 1. I. 1931 pod stejným zněním byla vytvořena společnost, v níž k Arnoštovi Kulkovi přistupuje Ignác Kulka.

Zaznamenáváme změnu znění v předmětu podnikání: opravy strojů po továrnicku. K tomu byly dány předpoklady přemístěním sídla firmy do Tovární ulice do některých objektů Kokorovy továrny, a sice čp. 900 a 953. Koncese udělena 19. II. 1931. Bylo zde zaměstnáno 45 dělníků. Obchod železem zůstal na Svěpomoci.

1932- Znovu nacházíme označení „továrna na stroje“ u jména Kulka! Do živnostenského rejstříku se zapisuje: „Fa Arnošt Kulka, továrna na stroje a dílna na opravu, koupě a prodej továrních zařízení, horní a hutní výrobky, koncese ku vyrábění a opravě parních kotlů po továrnicku.“ Koncese udělena 16. IX. 1932.¹⁹⁴

1940 - Vzhledem k židovskému původu Kulku dochází v r. 1940 z rozhodnutí oberlandrátu v Olomouci ve smyslu prováděcího výnosu říšského protektora v Čechách a na Moravě z 8. XII. 1939, k dosazení **Hugo Schestago** jako správce majetku s dispozičním právem se všemi plnými mocemi v pozici majitele.

1941 - Od 10. V. 1941 se stává majitelem Franz Alois Birke, ředitel továrny na parní kotle v Drážďanech, který dává firmě název „**Böhmisch-mährische Dampfkessel und Apparatenbauanstalt**“ (Českomoravská továrna na parní kotle a stroje). Předmět podnikání byl stejný: výroba a oprava parních kotlů a strojů.

1945 - Ve firemním rejstříku kraj. soudu se vymazuje likvidace a arizování firmy a prohlašuje setrvání fy Kulka Arnošt se zpětnou platností od 1. XII. 1941 na základě výměru ONV z 14. května 1945.

1946 - V r. 1946 zastihujeme firmu opět s podtitulkem „strojírna a kotlárna“

1952 - Firma byla pro zánik vymazána, když předtím došlo k jejímu znárodnění ve smyslu dekretu presidenta republiky z r. 1945.

ČERVENKA - HEJL

1929 - Společnosti Červenka—Hejl byla udělena dne 20. IV. 1929 koncese na zámečnickou výrobu pokladen, zajišťovacích zámků a do tohoto oboru spadajících výrobků. Dílny se nacházely v bývalém cukrovare na parcele č. 606/2.

1932 - 27. V. 1932 se oba osamostatnili.

- Firma Hejl, výroba pokladen a zajišťovacích zámků zahajuje 11. XI. 1932 v původním provozu v cukrovare, ale končí v následujícím roce. 31. ledna 1934 se odhlašuje.

1933 -1. března 1933 (koncese z 25. IV. 1933) jeden ze společníků, Červenka, založil samostatný závod. Vyráběl pancéřové pokladny, trezory a zajišťovací zámky v Tovární ul. č. 1021. Továrna zásobovala pokladnami celou Moravu.

1934 - Došlo k vnucené správě a téhož roku připadl dům čp. 1021 (stavební parcela 1015) staviteli Jandáskovi v dražbě. Majitelem tohoto objektu byla až dosud firma Weigl.